

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1875. Första Kammaren. N:o 7.

Lördagen den 27 Februari.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades två protokollsutdrag för den 26 dennes.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag dels till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 2, angående val af Justitie-ombudsman och hans suppleant, dels ock till Riksdagens förordnanden:

N:o 3, för Advokatfiskalen m. m. N. A. Fröman att vara Riksdagens Justitie-ombudsman; samt

N:o 4, för Advokatfiskalen m. m. Ture Arvid Billbergh att vara Riksdagens Justitie-ombudsmans suppleant.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 24 och 26 dennes bordlagda utlåtande N:o 13, i anledning af Riksdagens år 1874 församlade revisorers berättelse om verkställd granskning af de under Kongl. Kommerskollegii förvaltning ställda fonder och medel.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 24 och 26 dennes bordlagda utlåtanden N:o 14, angående Riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit sedan början af 1874 års riksdag.

1:sta och 2:dra punkterna.

Biföllos.

3:dje punkten.

Herr Carlson: De åtgärder, som varit föremål för anmärkning af revisorerne och Utskottet i nu förevarande fråga hafva
Första Kammarens Prot. 1875. N:o 7.

blifvit vidtagna under en tid, då jag icke hade den skyldigheten att deltaga i Riksgäldskontorets arbeten. I afseende derpå har jag således icke anledning att ingå i närmare redogörelse, men jag kan icke underlåta att säga, att det uppdrag, som, i händelse af bifall till Utskottets förslag, skulle lemnas blifvande fullmäktige, synes mig vara synnerligen svårt att utföra, emedan det är obestämmt och tvetydigt. Det innefattar nemligen, att, sedan den förlust, som genom i fråga varande ärendes fördröjda behandling uppkommit, blifvit känd, hos dem, som den samma föranledt, därför utsöka ersättning. Utan tvifvel är det mer än en person, som kan anses hafva fördröjt behandlingen. I första rummet är det otvifvelaktigt fideikommissarien genom underlåtenhet att inbetala bevillingen. Af honom torde likväl knappast fullmäktige kunna utsöka ersättning, emedan själva handläggningen af målet numera tillhör Statskontoret. Vidare kan man sätta i fråga huruvida icke kommissariatet, på hvars remiss till ombudsmanen det berott att påskynda ärendets behandling, åsyftas. Och slutligen kan här vara fråga om ombudsmannen eller rättare ombudsmännen, emedan mer än en person bestridt ombudsmannabefattningen under i fråga komna tid. Att i detta afseende vinna klarhet kan endast vara högst önskligt, och jag skulle derföre uttrycka den önskan, att Utskottets ledamöter behagat närmare tydliggöra sin tanke. Ehuru jag visserligen icke i afseende på detta invecklade ärende ämnar ingå i en närmare utredning, torde likväl böra nämnas, att åtskilliga omständigheter förekomma, som inverka mildrande vid bedömande af den långa tid, hvarunder ärendet förblifvit outredt. Den första är, att under de år, som här äro i fråga, ombudsmannabefattningen innehafts af en äldre, sjuklig man och att till följd deraf ett ständigt ombyte egt rum af person, som upprätthållit ombudsmannens tjänst, så att en yngre tjänsteman varit dertill förordnad, under 1869 tre gånger, under 1870 två gånger och under 1872 tre gånger. Man måste medgifva, att denna afbrutna tjänstgöring kunnat förorsaka, att ärendet ej blifvit behandladt med den skyndsamhet och stränghet, som dess invecklade natur kräft. En annan omständighet, som inverkat fördröjande, är, att en ganska lång tid upptogs af underhandlingar om kompromiss, emedan man å ömse sidor fann, att saken var af så invecklad beskaffenhet, att det vore lämpligt att slita tvisten på billighetens väg. I själva ärendet förekomma ock åtskilliga egenomliga förhållanden, bland annat, att en anseelig del af fideikommissets värde ligger i frälseräntor lagda på hemman, hvilka ej tillhöra fideikommisset och dessa räntors värde har icke särskildt beräknats, emedan så väl de som hemmanen hittills alltid varit i samma innehafvares hand. En stor svårighet har derför orsakats genom bristen på fullständiga handlingar och en tillförlitlig utredning af fideikommissets verkliga värde. Slutligen har det varit tvist underkastadt, hvilken bevillningsförordning borde tillämpas, antingen den som gälde då förre fideikommissarien afled eller den som gälde då den nu varande tillträdde. Mig synes revisorernas hemställan till Riksdagen vara bättre grundad än

Utskottets, då de föreslogo, att åtgärder måtte vidtagas på det att detta ärende må hastigare bringas till slut. än af hittills använda sätt för dess behandling syntes vara att förvänta. Jag får därför vördsamt hemställa, att det af revisorerna framställda beslut måtte af Kammaren godkännas i stället för det af Utskottet föreslagna.

Herr Ekman, Carl: Jag anser mig så mycket hellre kunna underlåta att ingå i närmare utredning och bedömande af sjelfva frågan, som den föregående talaren icke berört densamma, och för öfrigt det nu föredragna utlåtandet innehåller en så fullständig redogörelse för förloppet allt i från den tid, då, enligt gällande författning, bevilling för i fråga varande egendom bort erläggas och intill närvarande tid, att en hvar, som önskar sätta sig in i frågan, lätt kan göra det med ledning af denna redogörelse. Men hvad jag tror mig böra uttala såsom ett allmänt omdöme öfver detta ärendes behandling är, att med något mera god vilja å ömse sidor denna fråga bort under de många år den varit hvilande kunna lösas. Det torde vid sådant förhållande icke vara underligt, att denna fråga blifvit anmärkt af Riksdagens sist församlade revisorer och af dem temligen mycket betonad. Inom Utskottet har äfven påyrkats, att en långt strängare anmärkning än den, som föreligger i detta utlåtande, skulle framställas. I fall man dertill skulle hafva lemnat sitt samtycke, hade emellertid fordrats, att Utskottet vida mer ingått i ett särskildt bedömande i fråga om, af hvilken utaf de personer, som närmast handlagt detta ärende, något fel kunde vara begånget. Ett sådant sätt för Utskottet att behandla en fråga af denna beskaffenhet torde emellertid vara ganska betänkligt; och man sökte därför, så vidt möjligt var, sammanjemka de olika åsigtorna med hvarandra. Det fans också ett så mycket större skäl att så tillvägagå, som efter alla de upplysningar, Stats-Utskottet inhemtade, antagligt var, att vid den slutliga regleringen af denna bevillningsfråga statsverket omöjligen kunde komma att göra förlust. Det ligger naturligtvis alltid inom möjlighetens gräns, att en sådan förlust skulle kunna uppkomma, och det är egentligen först sedan det visat sig, att genom den fördröjda behandlingen förlust tillskyndats staten, som man kan vara berättigad att framställa något anspråk på ersättning. Den föregående talaren har sport om meningen med denna fråga och framhållit, att den är så invecklad, att den endast skulle kunna lösas genom kompromiss. När en fråga på det sättet löses, synes mig vara fullt tydligt, att eftergifter ske å ömse sidor, och det beslut, som blir kompromissens dom, måste anses innebära, att en hvar fått den rätt, som honom tillkommer. Skulle nu en kompromiss komma till stånd och gifva frågan dess lösning, kan man, efter min uppfattning, ej anse, att staten lidit en förlust, och således kan ej blifva tal om någon efterräkning. Men om frågan kommer att afgöras på den väg, som redan blifvit inslagen, och dervid visar sig, att alla de anspråk, som Riksgäldskontoret ansett sig kunna uppställa, icke blifva godkända, så in-

träder åter, efter mitt förmenande, skyldighet för fullmäktige i Riksgälds-kontoret att mot dem, som varit vållande till uppskofvet, framställa anspråk på den derigenom för staten uppkomna skilnad i inkomst. För min del tror jag, att det minsta Riksdagen kan, i anledning af revisorernas anmärkning, vara berättigad uttala innehålles i den framställning, Utskottet gjort, och jag tror, att ett uppdrag åt fullmäktige att ställa sig till efterrättelse ett beslut i den riktningen ej är svårare, än att det kan af dem fullgöras. Jag får därför vördsamt hemställa, att hvad Stats-Utskottet föreslagit måtte af Kammaren godkännas.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels af Herr *Carlson*, att Kammaren, med afslag derå, måtte besluta, att åtgärder skola vidtagas, på det att i fråga varande ärende må hastigare bringas till slut än af hittills använda sätt för dess behandling syntes vara att förvänta; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Utskottets hemställan och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

4:de punkten.

Bifölls.

5:te punkten.

Ökad amortering af statslånet till Gefle-Dala jernvägsbolag.

Herr Hedlund: Då jag deltog i 1873 års revision och understödde det förslag, att Riksdagen skulle till Kongl. Maj:t hemställa om en förhöjning i amorteringen af det Gefle-Dala jernvägsaktiebolag lemnade statslån, var det min mening att saken borde drifvas derhän, att bolaget skulle nödgas återbetala hela sin skuld. Att höja den årliga afbetalningen å skulden med 2, 4, 6, 8 procent syntes mig olämpligt då den enkla utväg förefans för bolaget att genom upptagande af ett obligationslån med 5 procent ränta återbetala sin skuld. Om bolaget ej sjelfmant skulle vilja detta, så kunde det tvingas dertill genom ett stadgande, att hela dess inkomst utöfver 8 procent borde inbetalas till staten, hvilket öfverskott för sista året skulle utgjort 23 procent. Naturligtvis hade härigenom en nödvändighet uppstått för bolaget att inlösa sitt lån, och detta hade icke medfört för bolaget vidare förlust än skilnaden mellan den ränta af 2 procent, som nu betalas till staten, och de 5 procent, som skulle betalas å obligationslånet, d. v. s. 3 procent, hvilket belopp i en affär, så stor som den i fråga varande, spelar en obetydlig roll. Då statens återstående fordran är omkring 1,800,000 kronor, varder 3 procent derå 54,000 kronor, hvilket gör omkring $2\frac{1}{2}$ procent å bolagskapitalet, en obetydlig summa gent emot bolagets stora årsinkomst. Man anför, att de aktieegare, som nedlade sina penningar i företaget då man ännu

ej visste, huru det skulle bära sig, böra nu ega förmånen af större inkomst i och för den risk de lupit, men dervid vill jag anmärka, att de hufvudsakliga aktieegarne från början voro intresserade i företaget äfven på det sätt, att kommunikationsleden för dem medförde väsendtlig nytta och att man, att börja med, ej hade att påräkna aktieegare från främmande orter. Detta aktieegarnes intresse torde hafva verkat såsom en öfvervägande bevekelsegrund; men när staten uppmuntrar företag, hvilka eljest svårligen skulle bringas till stånd, är väl ej meningen med understödet, att, sedan företaget blifvit vinstgifvande, bolaget skall draga obehörig fördel af den hjälp, som i behofvets stund lemnats. Jag vill, att man skall komma ifrån den falska uppfattningen att betrakta en af staten gifven hjälp såsom en rättighet, och jag vill, att en motsatt uppfattning skall göra sig gällande, om ej såsom en juridisk, dock såsom en moralisk grundsats, och det icke blott i fråga om stora ekonomiska företag, utan i många andra riktningar och för alla samhällsmedlemmar. Vi hafva två stora grundsatser att häfda, hvilka af denna Kammare böra omfattas, den ena är att skydda den enskildes rätt gent emot öfvergrepp från staten, och den andra att hindra den enskilde att skaffa sig fördelar på statens bekostnad. Vår historia lärer oss — tyvärr har denna historias timglas ännu icke runnit ut — att det är den svage, som mest drabbas af statens öfvergrepp, och den mäktige, som bäst förstått att skaffa sig fördelar af staten. Och en Kammare, som med ridderskapets traditioner äfven ärft ridderlighetens, bör känna sig särskildt manad att uppträda till den svages skydd och den starkes stärfjande, när han träder rätten för nära. Jag antydde nyss, att en missuppfattning af den hjälp staten lemnar är rådande. Jag önskar, att en sådan hjälp må så snart som möjligt återgäldas, och att detta återgåldande må uppfattas såsom en moralisk skyldighet. Denna skyldighet vill jag ej inskränka till korporationer, utan utsträcka till enskilde, till en hvar, som erhållit vare sig ett stipendium af staten, eller någon industiel fördel, ja till och med undervisning i en offentlig skola. När den enskilde, som åtnjutit en sådan fördel, sedermera ej afbördar den med omedelbar statstjänst bör han, då han dertill eger tillgångar, återgålda hvad han fått i fullt mått och med full ränta. Kommer den enskilde till varm och djup känsla af sin pligt i detta hänseende, och aktar staten sig för ingrepp i den enskildes rätt, så uppstår der ett friskt och ädelt statslif, på rättfärdighetens grund. Hvad jag nu yttrat anser jag ej vara främmande för föreliggande ämne, och jag tror, att om i fråga varande bolags aktade styrelse kommit till klarhet i afseende å den moraliska rättsgrundsats, jag antydt, så skulle bolaget icke velat draga nytta af eller göra sig till godo de tre procent hvilka icke rätteligen tillkomma det. Summan, som här är i fråga, är ringa, men äfven om den vore större, tror jag att bolaget, under ofvannämnda förutsättning, ej skulle vägra att till staten återgålda de 3 procent, som bolaget under flera år utöfver sin rätt uppburit. En vacker uppmuntran skulle för många bolag ligga deri, att Gefle-Dala jernvägsbolag, med erkännande af sin tack-

Ökad amortering af statslånet till Gefle-Dala jernvägsbolag.
(Forts.)

Ökad amortering af statslånet till Gefle-Dala järnvägsbolag.
(Forts.)

samhetsskuld till staten, erbjöde sig att såsom en ärlig gäldenär icke ackordera, utan att betala hederligt och fullt. Jag vill icke gå utöfver Stats-Utskottets hemställan; men för mig är det viktigt att få uttrycka, att Herr Finansministern må ställa så till, att bolaget åläggas betala staten sin skuld. Jag påyrkar bifall till Utskottets hemställan i den nu föredragna punkten.

Herr Ekman, Carl: Jag skall icke följa den föregående tälaren i någon undersökning om i hvad mån det är önskligt för staten att hastigt återfå lånebelopp. Icke heller vill jag undersöka bolagets förmåga att hastigare kunna verkställa återbetalning än hvad det med bolaget upprättade kontrakt bestämmer. Jag vill endast fästa Kammararens uppmärksamhet på åtskilliga förhållanden, som kanske numera fallit ur minnet.

När ifrågavarande järnvägsanläggning först påtänktes, var det alldeles icke gifvet, att den färdig skulle komma att lemna ett så gynnsamt resultat med afseende å afkastningen, som erfarenheten sedermera visat; men det ansågs af vikt för landet och särdeles för den kringliggande orten att den kom till stånd. Derfor beviljade också Rikets Ständer ett lån på sällsynt billiga vilkor. Emellertid verkade icke ens denna omständighet att omstämman den allmänna meningen derhän, att de, som tecknat sig för aktier, kunde anse sig hafva tryggt och säkert placerat sitt kapital, utan många aktier såldes strax till ett värde, motsvarande endast 40 å 50 procent af det inbetalade beloppet. Sedermera gick det bättre med järnvägen; den lemnade hög afkastning och de, som först voro delegare i företaget och på ett sällsynt och frikostigt sätt uppmuntrats af staten, sålde aktier till andra, som betalade med hög köpeskilling och ansågo sig kunna betala så, emedan de lade till grund för sina beräkningar, att bolaget genom statslånet hade en del af anläggningskostnaden på särdeles billiga vilkor.

Jag tror, att det icke vore rätt att under sådana förhållanden göra rubbning i det en gång träffade aftalet, ty derigenom blefve de personer lidande, hvilka på god tro köpt aktier med beräkning att för det nedlagda kapitalet erhålla ränta. Åtminstone bör mycken försigtighet iakttagas. Det har visat sig, att vid de två gånger, som förhöjning i amorteringsprocenten skett, har Kongl. Maj:t icke ansett sig böra göra stor förändring i de först bestämda vilkoren, och för min del tror jag, att detta haft goda skäl för sig. Men, alla dessa omständigheter lemnade åsido, finnes ett skäl, som efter min uppfattning är alldeles bestämmande i fråga om hvad Riksdagen har rätt att göra eller icke göra. När lånet lemnades, lades i Kongl. Maj:ts hand att, då inkomsten öfversteg 8 procent, efter granskning af förhållandena, bestämma den amorteringsprocent, bolaget skulle erlägga. Riksdagen har således afhändt sig all rätt i denna fråga. Riksdagen kan naturligtvis framställa en önskan, men har ej rätt att komma med några anspråk. Jag hemställer dock, huruvida det kan vara skäl att i detta ämne framställa en önskan, då det visat sig att Kongl. Maj:t, vid båda de tillfällen, då nya frakttaxor faststälts, ökat amorteringsprocenten. Visser-

ligen heter det, då den sista höjningen skedde, att amorteringen framgent skulle utgå efter den grund, som då fastställdes. Jag vågar ej åtaga mig att utreda, huruvida Kongl. Maj:t härmed menade att amorteringen skulle för all framtid, till dess lånet vore till fullo återbetaladt, utgå efter den fastställda grunden, eller om Kongl. Maj:t vid nästa förnyelse af frakttaxan ville taga frågan om en ökning i öfvervägande. Kongl. Maj:t vet bäst sjelf hvad uttrycket skall betyda, och då, inom loppet af 1 eller 2 år här-efter, en ny taxa åter skall af Kongl. Maj:t pröfvas, är ju anledning för Kongl. Maj:t att, med kännedom om bolagets ställning, vidtaga de åtgärder, som i följd af sig företeende omständigheter kunna vara skäligen och billiga. Jag tror således, att Riksdagen för närvarande ej kan ega ringaste anledning ens till att framställa en önskan i denna fråga, och därför har jag inom Utskottet på-yrkat en sådan framställning, som innefattas i den vid utlåandet fogade reservation, hvartill jag får anhålla om bifall.

*Ökad amorte-
ring af stats-
lånet till Geste-
Dala jernvägs-
bolag.
(Forts.)*

Friherre Stjernblad: Den föregående talaren har så klart och fullständigt utvecklat de skäl, på grund af hvilka jag instämt i den afgifna reservationen, att jag icke behöfver dervid uppehålla mig vidare, men den förste talaren framkastade några satsar, som jag deremot icke kan låta gå oanmärkta förbi. Han sade bland annat, att, sedan staten af godhet gifvit bolaget hjälp då det var i behof deraf, borde bolaget, sedan det numera kommit i bättre ställning, känna sig manadt att skyndsamt betala sin skuld. Jag tror ingalunda att staten, när den lemnade bolaget detta lån, ansåg sig gifva en allmosa; det var ju fråga om ett företag af den största betydelse för staten sjelf, emedan det gjorde åtkomliga ofantligt stora delar af landets rikaste tillgångar. Under sådana förhållanden tror jag, att staten vid lånets beviljande jemväl tog den indirekta fördelen i betraktande, som deraf tillskyndades den sjelf, och således icke allenast hjälpte bolaget, utan äfven arbetade i sitt eget intresse. Dessutom var företaget, när det börjades, af så kinkig beskaffenhet, att det var svårt att få detsamma i gång, äfven sedan det blifvit konstateradt att staten ville gifva det lån, hvarom nu är fråga, och när lånet gafs ansåg man aktieegarne skulle få göra en uppoffring af sina tillskott. Vidare sade den ärade talaren, att det finnes två stora grundsatser, som särskildt af denna Kammare borde häfdas, den ena att försvara den enskildes rätt gent emot staten och den andra att tillse det den enskilde icke tillskyndade sig några fördelar på statens bekostnad. Häre har han fullkomligt rätt, men det finnes äfven en annan grundsats som denna Kammare bör häfda, och det är att hvad man i dagligt tal kallar stå vid sitt ord eller som det eljest heter att respektera ingångna fördrag. Riksdagen har lagt denna fråga i Kongl. Maj:ts händer och låtit honom ensam bestämman om och när en höjning af amorteringen skall vidtagas, och för min del vill jag icke med ett jota rubba denna Kongl. Maj:ts rätt. Jag vill lika mycket som någon, att Riksdagen skall häfda sin rätt gent emot Regeringen, den verkställande makten, och just därför

Ökad amortering af statslånet till Gefle-Dala jernvägsbolag.
(Forts.)

vill jag att Riksdagen icke skall träda Regeringens rätt för nära. En annan sak är om Riksdagen ej sett upp då den lade en sådan magt i Kongl. Maj:ts hand, men det är nu en gång gjordt, och jag anser hvarje försök att vidare inverka på Kongl. Maj:t såsom olämpligt. För öfrigt har Kongl. Maj:t redan icke så obetydligt höjt amorteringen. Den var först endast en procent, höjdes sedan till två och har derefter återigen fördubblats så att den nu är fyra procent. Jag kan icke se att något hinder förefinnes för Kongl. Maj:t att, när han tagit reda på bolagets ställning, om han finner lämpligt, ytterligare öka amorteringen. Jag får för min del fullkomligen gilla Kongl. Maj:ts åtgärd att höja amorteringen hvarje gång en revision af trafiktaxan egt rum, och jag är fullt förvissad att, om bolagets ställning förblir sådan som den nu är, Kongl. Maj:t vid nästa revision tager i betraktande om en förhöjning af amorteringen bör ega rum. Det hela är för öfrigt icke mycket att tvista om, ty, om amorteringen fortgår så som den nu gör, är hela lånet inbetaladt om tolf år. Hufvudsakligen af det skäl att Riksdagen, sedan den en gång lagt saken i Kongl. Maj:ts hand, icke vidare bör befatta sig med reglementerande rörande verkställandet deraf, ber jag att få hemställa om afslag å Utskottets förslag och om bifall till reservationen.

Grefve Mörner, Carl Göran: Af de två föregående talarne yttranden skulle man kunna komma på den tanken, att här vore fråga om att påyrka något nytt eller något som låge utom Riksdagens befogenhet. Så har jag dock icke kunnat uppfatta saken; sådan som skrifvelsen är af Stats-Utskottets ledamöter föreslagen, innefattar den efter mitt förmenande icke något annat än en underdånig önskan, att de vilkor, som fästades vid låneunderstödet gifvande åt Gefle—Dala jernvägsaktiebolag, måtte tillämpas och icke tolkas på sådant sätt, att den tillfälliga omständigheten, att Per eller Pål såsom chef för Finansdepartementet beagnat ett uttryck, som, efter hvad det vill synas, nu tolkas af bolaget som om det för all framtid vore frikalladt från hvarje förändring i det bestående, skulle hafva tillintetgjort den rätt, som Riksdagen lagt i Kongl. Maj:ts hand. Den talare, som yttrade sig näst före den siste, nämnde bland annat, att strax efter jernvägens fullbordande åtskillige bland de ursprungliga aktieägarna sålt sina aktier för 40 å 50 procent af det nominela beloppet; i sådant fall vill det synas mig, som om de, hvilka köpte dessa aktier, redan gjort en så god affär, att man ej behöfver ytterligare se dem till godo. Andra hafva betalt sina aktier med 100 och 200 procent öfver nominela beloppet, säger man; de få skylla sig sjelfva derföre att de icke tagit kännedom om de bestämmelser, som fastställdes vid lånets lemnande. De böra väl beräkna sin vinst på sjelfva företagens beskaffenhet och icke på den omständigheten, att vissa af Riksdagen bestämda vilkor icke bringas i tillämpning. Här är alldeles icke fråga om att föreskrifva Kongl. Maj:t hvad han i nåder bör finna för godt att göra, utan endast om ett uttalande af den åsigten hos Riksdagen, att bolaget utan

afsaknad kan vidkännas en högre amortering. Då bolagets be-
 hållna inkomst uppgått ända till 31,15 procent, synes det mig som
 man dervid likväl icke vore alltför närgången, och får jag därför
 förena mig med den talare, som yrkade bifall till Utskottets hem-
 ställan.

*Ökad amorte-
 ring af stats-
 lånet till Gefle-
 Dala jernvägs-
 bolag.
 (Forts.)*

Herr von Geijer: Jag kan för min del icke instämma med
 den talare, som nyss yttrade sig här i min närhet till förmån för
 Utskottets förslag, utan tror jag att reservanternes förslag är
 välbetänkt och ganska lyckligt motiveradt. Det är enligt min tanke
 af vigt att erinra sig det rätten att öka amorteringsprocenten
 blifvit lagd i Kongl. Maj:ts händer, och man kan väl då äfven
 vänta, att Kongl. Maj:t med all uppmärksamhet följer allt hvad
 på frågan kan utöfva något inflytande och öka amorteringspro-
 centen, om skäl förefinnas för en sådan åtgärd. Den ärade talare,
 på hvilken jag nyss syftade, yttrade bland annat, att den med-
 borgare, som skördat vinst på ett industrielt företag, hvartill staten
 beviljat understöd, borde känna sig manad att, när han det kan,
 återgälda till staten hvad han uppburit; detta är visserligen en
 vacker tanke, men som jag dock tror vi kunna rangera bland de
 utopiska drömmerierna. Särskildt må nämnas, att denna vackra
 tanke är temligen främmande för förevarande fall, emedan det
 ifrågavarande understödet gifvits åt ett bolag, och hvilket numera
 icke består af samma personer som då bolaget bildades; de nya
 bolagsmännen hafva väl beräknat sin möjligen rätt höga köpe-
 skilling för aktierna på grund, bland annat, af den låga ränta, som
 de visste att bolaget betalade på sin skuld till staten. Jag tror
 således att man måste inskränka sig till att förvänta de åtgärder
 från Kongl. Maj:t som äro de lämpligaste, och ett särskildt stöd
 för en sådan uppfattning finnes i det redan anmärkta förhållandet,
 att Kongl. Maj:t redan ett par gånger ökat amorteringsprocenten
 då trafiktaxorna varit underkastade revision. Jag anhåller om
 bifall till reservanternes förslag.

Herr Hedlund: Kongl. Maj:ts rätt att öka amorteringspro-
 centen lär väl icke kunna bestridas, Riksdagens petitionsrätt lär
 väl äfven vara klar, grannlagenheten ligger väl i att fullgöra sina
 skyldigheter och läser väl ej öfverträdas, då man derom påminner
 den glömske; och slutligen lär det väl icke vara någon utopi i
 Sveriges land att den ene som den andre samvetsgrant uppfyller
 sina skyldigheter. Om det icke var en allmosa staten gaf, då den
 lemnade bolaget nu ifrågavarande låneunderstöd, och detta har
 jag aldrig påstått, så är det deremot en allmosa bolaget åtnjuter
 hvarje dag det behåller lånet till tre procents räntefot under hvad
 det borde betala, under det att bolaget sjelf skördar öfver 30
 procent.

Herr Montgomery Cederhielm: Då jag biträdt den re-
 servation, som finnes bifogad den nu föredragna punkten, ber jag

Ökad amortering af statslånet till Gefle-Dala jernvägsbolag.
(Forts.)

att få fästa uppmärksamheten derpå, att Kongl. Maj:ts rätt att bestämma om en hastigare amortering af det bolaget lemnade lånet icke blifvit bestridd af reservanterne. Denna Kongl. Maj:ts rätt har af reservanterne ansetts oomtvistelig, och det är af andra skäl som det föreslagits att ingen förändring skulle vidtagas i de bestämmelser som senast gjorts. Man måste i afseende å detta lån komma i håg, att annuiteten först bestämdes till 3 procent, deraf 2 procent ränta och 1 procent amortering; derefter blef annuiteten satt till 4 procent, d. v. s. 2 procent ränta och 2 procent amortering, hvarigenom amorteringen således fördubblades, och slutligen bestämdes annuiteten genom Kongl. brefvet den 6 September 1872 till 6 procent, 2 procent ränta och 4 procent amortering. Det synes således att Kongl. Maj:t icke underlåtit göra de bestämmelser, som kunde lända till ett hastigare betalande af lånet. Genom den nu gällande bestämmelsen är lånet till fullo inbetaldt om tolf år ungefär, d. v. s. vid 1888 års slut återstår ingenting obetaldt, och detta är ju icke någon lång tid, äfven om man medgifver att det vore önskligt att sådana medel snart komme tillbaka för att kunna användas till andra företag. Jag anser således att äfven ur deras synpunkt, hvilka önska en snar återbetalning, ingenting nu behöfver göras, och får jag därför vördsam samt tillstyrka bifall till den afgifna reservationen.

Grefve Mörner, Axel: Att med statsmedel understödja enskilda företag, som äro i behof af understöd, torde ganska ofta medföra stor fördel för landet och vara af behovet påkalladt, men att med statsmedel fortfarande understödja ett företag, som icke vidare är i behof af understöd, är kanhända icke fullt lämpligt. Sådant är emellertid förhållandet här. Den ifrågavarande jernvägen har hunnit den punkt, att understöd af statsmedel icke vidare erfordras för densamma. Om det nu är så, torde det väl vara riktigast att söka så snart som möjligt återfå det beviljade lånet för att komma i tillfälle att lemna lån på andra håll, der behof deraf förefinnes. Jag är öfvertygad om att de fleste torde dela min åsigt om giltigheten af denna min framställning, men i sådant fall är det ju äfven klart att Utskottets framställning är riktig i sak. Det återstår då att fråga, huruvida den i formelt hänseende kan vara riktig eller icke. De anmärkningar, som framstälts mot Utskottets förslag, hafva hufvudsakligen varit af formel beskaffenhet, men då de som framställt dessa invändningar medgifvit, att hvad Riksdagen kunde göra vore att till Kongl. Maj:t ingå med en underdånig önskan, och då Utskottets förslag icke innehåller något annat än uttalandet af en underdånig önskan, vill det synas mig som om Utskottets förslag vore riktigt äfven i formelt hänseende, och något hinder således icke förefinnes att antaga detsamma. Tidpunkten, då Kongl. Maj:t skulle täckas vidtaga den föreslagna förhöjningen i den nu fastställda amorteringen, är icke omnämnd i Utskottets förslag. Således är det lemnadt åt Kongl. Maj:t att efter behag sjelf bestämma densamma, vare sig han behagar taga saken i öfvervägande vid den pröfning, som sker

hvert femte år af jernvägens trafiktaxa, eller vid något annat tillfälle. Jag får derfor anhålla om bifall till Utskottets hemställan.

Ökad amortering af statslånet till Gefle-Dala jernvägsbolag.
(Forts.)

Herr von Koch: Egentligen på de skäl, som först blifvit anförda af Grefve Carl Göran Mörner, yrkar jag bifall till Utskottets förslag; men jag har fått en ytterligare anledning dertill utaf hvad som under öfverläggningen förekommit. Oaktadt de af reservanterna, som här yttrat sig, och andra, hvilka med dem instämt, medgifva, att Kongl. Maj:t fortfarande har rätt att, när han så pröfvar skäligt, höja amorteringsprocenten, hafva de likväl yrkat bifall till den i ämnet afgifna reservation, som innefattar hemställan till beslut om att denna procent måtte framgent bibehållas oförändrad vid det belopp, som blifvit bestämd genom Kongl. Maj:ts nådiga bref den 6 September 1872, hvarigenom en förhöjning deri senast blifvit föreskrifven. Detta yrkande motiveras på det sätt, att jernvägsbolaget, enligt af dess styrelse afgifven förklaring, till hvilken hänvisas, ansett Kongl. Maj:ts genom nämnda bref meddelade beslut innebära, att den då "bestämda annuiteten och ingen annan, hvarken högre eller lägre, skall utgå tills statslånet blifvit slutbetaladt". Skulle Första Kammaren bifalla reservanternas yttrande, så innefattar det en förklaring, afgifven af ena delen af representationen, och en tydning af nämnda nådiga beslut, hvilka, enligt min tanke, äro högst vådliga och oriktiga. Jag kan nemligen icke föreställa mig, att meningen med detta Kongl. Maj:ts beslut kunde vara sådan, att Kongl. Maj:t i ett visst tidsmoment afsagt sig rättigheten att kunna ändra amorteringsprocenten, en rättighet, som han erhållit genom andra statsmaktens beslut. Medgifves det, att han har en dylik rättighet, så torde också berörda beslut böra tydas i motsats mot reservanternas skriftliga förklaring. En sådan tydning är högst nödvändig, ifall, hvilket jag för min del tillstyrker såsom varande ingalunda obilligt, amorteringsprocenten skulle, med afseende på de höga utdelningar till aktieegarne, som egt rum, nu ytterligare höjas. Jag skulle visst icke vilja på minsta sätt rubba ett kontrakt, huru stor vinst den enskilde än derigenom kunde skörda på statens bekostnad; men då det, såsom här är fallet, finnes ett kontraktsvilkor, på grund hvaraf man är berättigad att under vissa förhållanden höja amorteringsprocenten, kan det väl icke sättas i fråga, att detta icke också kan ske. Som sagdt är, jag anser det högst nödvändigt att icke skänka bort en staten tillkommande rättighet genom en förklaring, som kan anses bindande för framtiden, och isynnerhet därför anser jag det vara af vigt att bifalla Utskottets betänkande.

Herr Ekman, Då den närmast föregående talaren stödt sitt yrkande hufvudsakligen på något, som skulle förekomma i reservationen, men som alldeles icke finnes der, hoppas jag att, sedan jag upplyst honom om detta förhållande, få räkna honom bland dem, som understödja reservanternas mening. I reservationen förekommer nemligen först inom citationstecken Kongl.

Ökad amortering af statslånet till Gefle-Dala jernvägsbolag.
(Forts.)

Maj:ts genom brevet af den 6 September 1872 gifna föreskrift om den annuitet, bolaget derefter hade att inbetala, hvarefter det heter: "och anser enligt styrelsens afgifna förklaring, till hvilken Utskottet får hänvisa, bolaget detta Kongl. Maj:ts beslut innebära, att den sålunda bestämda annuiteten och ingen annan, hvarken högre eller lägre, skall utgå tills statslånet blifvit slutbetaladt". Det är således *bolaget*, som, enligt styrelsens förklaring, till hvilken i reservationen hänvisas, emedan den icke blifvit intagen uti förevarande betänkande, ansett, att amorteringsprocenten blifvit en gång för alla bestämd. Vidare förekommer i reservationen följande: "Utan att ingå i någon tolkning af ordalagen i Kongl. Maj:ts ofvanberörda nådiga beslut, anser dock Utskottet — — —

sig sakna skäl tillstyrka Riksdagen att för närvarande i detta ämne hos Kongl. Maj:t göra någon framställning".

På grund af hvad jag nu påpekat vågar jag tro, att den mening, som den aktade talaren ville finna uttalad i reservationen, alldeles icke står der; och jag hoppas således, jag upprepar det, att vid sådant förhållande få räkna honom bland dem, som biträda reservanternas mening.

Herr Nordenfeit, Leonard Magnus: Jag är i hufvudsak förekommen af Herr Ekman, men vill dock tillägga några ord. Allt hvad som å andra sidan anförts till förmån för Utskottets förslag synes mig utgöra starka skäl därför att, när man hädanefter skrifer kontrakt med en kontrahent, som möjligen kan skörda vinst deraf, man i kontraktet bör intaga strängare vilkor för sådan händelse. Men när ett kontrakt väl blifvit upprättadt, bör man icke genom oupphörliga ändringar deruti göra kontrahenternas ställning osäker. Beträffande ifrågasatt höjande af amorteringsprocenten, så vore det så mycket olämpligare att just nu vidtaga en sådan åtgärd, som stora kostnader förestå för bolaget deraf, att det måste ombygga stationerna vid Falun, Gefle och Storvik, der nya jernvägslinier stöta till banan. Huru dessa nya jernvägar komma att inverka på Gefle—Dala-banans trafikförhållanden, vet ingen med visshet, och ehuru jag för min del tror att de nya banorna komma att medföra en ökad trafik, torde likväl vara skäl att afvakta resultatet. Gefle—Dala-banan nödgas säkerligen nedsätta sina trafiktaxor, emedan denna jernväg måste konkurrera med den blifvande bergslagsbanan. Dessa förhållanden utgöra för mig ett ytterligare skäl hvarföre jag yrkar bifall till reservationen.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå, framstälde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på afslag derå, då svaren likaledes utföllo med många såväl ja som nej; hvaruppå, och efter det pro-

position på bifall till punkten förnyats samt med många både ja och nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Ökad amortering af statslånet till Gefle-Dala järnvägsbolag.
(Forts.)

Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

“Den, som bifaller 5:te punkten i Stats-Utskottets utlåtande N:o 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås punkten.“

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—36.

Nej—54.

6:te punkten.

Bifölls.

7:de och 8:de punkterna.

Lades till handlingarne.

9:de punkten.

Grefve Hamilton, Henning: Det är visst icke min afsigt att afstyrka beviljandet af décharge åt fullmäktige i Riksgäldskontoret, men då det är allmänt bekant, att en tjänsteman derstädes anført besvär öfver ett af fullmäktige fattadt, honom rörande beslut, och denna fråga nödvändigt måste underkastas Riksdagens pröfning, så hemställer jag, på det vi icke måtte anses gå alltför lätt till väga, att någon af Stats-Utskottets ledamöter behagade upplysa, om denna fråga varit föremål för öfverläggning och behandling inom Utskottet och, i sådant fall, om deraf möjligen ej kan föränledas någon af Utskottet framställd anmärkning mot fullmäktiges förfaringsätt.

Herr Ekman, Carl: Med anledning af den fråga, som blifvit af en aktad ledamot här midt emot framställd, ber jag att få nämna, att Stats-Utskottets riksgäldsafdelning, som läst alla hos fullmäktige i Riksgäldskontoret förda protokoli, af desamma in-

Ökad amortering af statslånet till Gefle-Dala jernvägsbolag.
(Forts.)

hemtat, att de beslut, som fullmäktige fattat angående en förändrad organisation inom Riksgäldskontoret, tills vidare endast på försök, samt deraf föranledda åtgärder stått i öfverensstämmelse med det uppdrag, som föregående Riksdag lemnat fullmäktige att, inom gränsen af lemnadt anslag, ordna Riksgäldskontorets förvaltning på det sätt, fullmäktige ansågo lämpligast. Härvid har inträffat, att åtskillige i Riksgäldskontoret anstälde tjänstemän försatts på indragningsstat med dem af fullmäktige tillerkänd rättighet att fortfarande få uppbära de löner, hvartill de förut varit berättigade. Sedermera har fråga uppstått, huruvida, utom lönen, äfven särskild ersättning borde dem tillkomna för mistade tjänstgöringspenningar och andra förmåner. Frågan härom kommer framdeles att göras till föremål för särskild behandling inom Stats-Utskottet, och handlingarne i ärendet ligga för närvarande på Utskottets bord. De af fullmäktige vidtagna åtgärder hafva emellertid icke syntts vara af beskaffenhet, att man på grund deraf behöfde uppskjuta frågan om meddelande af décharge, helst de tjänstemän, som anfört besvär öfver fullmäktiges beslut, efter Utskottets förmenande, derigenom icke förlora den rätt, som kan dem eljest tillkomma. Vid sådant förhållande tror jag icke att det kan vara oformligt att nu meddela fullmäktige décharge, hvilken jag också anhåller måtte af Kammaren beviljas.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 24 och 26 dennes bordlagda utlåtande N:o 15, i anledning af Riksdagens år 1874 församlade revisorers berättelse angående granskning af statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1872.

§ 1.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Straffångars
arbetsför-
tjänst.

Herr Almqvist: Jag har begärt ordet, icke för att motsätta mig den af Utskottet föreslagna skrifvelsen till Kongl. Maj:t; blott för att meddela upplysning om verkliga förhållandena. Jag skulle fastmera önskat, att Utskottets framställning varit så affattad, att den kunde föranleda en tillförlitlig utredning angående fängvården i allmänhet och sättet för dess förvaltning, ty jag är viss att derigenom skulle tydligt ådagaläggas, att de brister och oegentligheter, som der likasom annorstädes förefinnas, icke hafva sin grund i frånvaro af bemödande och god vilja, hvarken hos den närvarande eller den föregående styrelsen för denna gren af förvaltningen; utan att de bero af förhållanden, som det icke legat

i styrelsens makt att hitintills undanrödja. I förbigående må uppmärksamheten fästas derpå, att, då år 1855 de affliktiva straffen afskaffades och frihetsstraffen i deras ställe infördes, fans för verkställighet af straffarbete, ådömdt på längre tid än 2 år, icke andra fängelser att tillgå än de gamla korrektionsinrättningarne, hvilka redan år 1842 voro utdömda och, såsom i Kongl. Maj:ts skrifvelse den 8 Augusti nämde år yttras, icke kunde anses annat än som plantskolor, för laster och brott. Äfven nu, tio år efter det den nya strafflagen trädde i tillämpning, måste dessa fängelser användas för gröfre brottslingars bestraffning, och det är först på de 3 eller 4 senaste åren, som Riksdagen beviljat anslag för ombyggnad af fängelserna vid Malmö, Nya varvet och Långholmen, på hvilket senare ställe arbetet först sistlidne år tog sin början. Således existera ännu de mycket omtalade gemensambetsfängelserna, hvarest vanligen 60 och stundom ända till 130 missdådare förvaras i samma rum, såväl under nätterna som under helgdagar och de tider på dygnet, då arbete icke eger rum. Det bör för en hvar vara klart, att man icke kan hafva dessa fångar så i sin hand, att man genom maktspråk kan förskaffa hvarje ordningsföreskrift ovilkorlig åtydning: man måste tillvägagå med varsamhet, ty vådligt vore, om en befallning gäfvos, som icke kunde göras gällande, utan fångarne funno sig i besittning af öfvermakten. I sådant hänseende må erinras om en tilldragelse på 1850-talet vid Warbergs lifstidsfängelse. Man beslöt med ens nedsätta premierna för fångarne. Detta väckte hos dem missnöje; de öfvenskommo att arbeta på sådant sätt, att under ett halft år nästan icke någon arbetsprodukt erhöles. De uppehölo sig vid arbetet med stenhackan i hand; de upplyftade och nedsläppte den mot stenen, men utan verkan. Man fann sig icke kunna göra något emot 3 eller 4 hundra fångars enighet. Det är således icke nog med att allenast dekretera eller besluta; man måste ock tillse, att befallningen kan genomföras eller göras gällande, äfven emot fångarnes motvillighet.

Statsrevisorerna hafva till en början anmärkt, att det dagsverkspris, hvartill fångarne vid statens straff- och arbetsfängelser under revisionsåret varit uttingade till enskilde personer eller bolag, varit allt för lågt, då i betraktande tages, att medelpriset på ett dagsverke i Stockholm under revisionsåret, likasom för närvarande, vore 3 kronor; och hafva revisorerne derjemte yttrat, dels att fångarne företrädesvis borde användas för statens räkning, dels ock att, *för vinnande af största möjliga arbetsinkomst, arbetet bort offentligent till fri täflan mellan arbetsgifvarne utbjudas*, och tillagt, att det ville synas, som om Fångvårdsstyrelsen icke alltid iakttagit ett dylikt förfaringsätt.

Att de pris, hvartill fångarne varit uttingade, varit låga, kan icke nekas; men revisorernes framställning, gående ut på att ingifva den uppfattning, att det legat i Fångvårdsstyrelsens makt att rätta arbetsprisen år 1872 efter de högre, som då och 1874 erlades för fria dagsverken, är alldeles oriktig och vilseledande. De gällande arbetskontrakten äro nemligen ingångna under en längesedan för-

*Straffångars-
arbetsför-
tjenst.
(Forts.)*

*Straffångars
arbetsför-
tjänst.
(Forts.)*

fluten tid, då arbetsprisen i allmänhet voro låga och till och med för dugliga arbetare tillfälle till sysselsättning icke sällan saknades.

Revisorerna framhålla vidare, att staten borde af fångarnes arbete tillförsäkra sig största möjliga inkomst, såsom bidrag till de betydliga och allt jemt stegrade fångvårdskostnaderna, hvilket åter syntes revisorerna ej på lämpligare sätt kunna åstadkommas, än genom att offentligen och till fri täflan mellan arbetsgifvarne utbjuda detta arbete. Revisorerna antyda att sådant icke blifvit af Fångvårdsstyrelsen iakttaget, och åberopa såsom bevis härför tvänne arbetskontrakt, det ena med Reijmersholms bolag af den 2 Januari 1867 och det andra med Kapten Berg af den 2 Juni 1868. Dessa ådagalägga dock icke i något hänseende hvad revisorerna med deras åberopande velat visa. Det förra kontraktet hade redan 1869 med Kongl. Maj:ts bifall upphört att gälla. Med Reijmersholms bolag upprättades åren 1860 och 1861 två kontrakt om sysselsättande af 150 fångar dagligen under 20 år, eller till 1880, mot ett dagsverkspris af 25 öre. År 1867 betingade sig bolaget rätt att använda ytterligare 50 fångar dagligen mot 30 öre om dagen för hvarje fånge, hvilket af revisorerna åberopade kontrakt innehöll vilkor om uppsägning. Följande år, då fångarnes antal var särdeles stort, beviljade Kongl. Maj:t bolaget rättighet dels att öfverlåta kontrakten på ett nybildadt bolag, benämndt "Stockholms Yllefabriks aktiebolag", dels att framför andra under kontraktstiden få i sitt arbete behålla de en gång mottagne fångarne, men detta allt under vilkor, att för samtliga de 200 fångarne erlades förhöjd afgift af 30 öre per dag, äfvensom att bolaget förbunde sig lemna sysselsättning åt än ytterligare 50 fångar mot 15 öre om dagen, då fångvården på sådana hade öfverskott.

Detta sista tillägg utgjorde således en förmån för Fångvårdsstyrelsen, som var i förlägenhet för fångarnes sysselsättande, helst de i förhållande till fångantalet få arbetslokalerna inom fängelset redan voro till andra upplåtna. Förhållandet är ungefär enahanda i afseende å det med Kapten Berg upprättade kontraktet. Fångarnes arbetsprodukt under flera år låg vid fängelset oförsåld, och han ingick till Kongl. Maj:t med anhållan om anstånd med betalningen för fångarnes användande, under tillkännagifvande, att han, i fall hans ansökning afsloges, måste göra konkurs. Enär under dåvarande förhållanden all utsigt saknades att finna annan entreprenör för det stora fångantalet och att utan förlust utbekomma fångvårdens fordran för den förflutna tiden, samt stor vigt låg derpå att till entreprenör ega en person, hvilken såsom Berg ville och egde förmåga bland fångarne uppehålla god ordning, beviljade Kongl. Maj:t det begärda anståndet, men som alla fängelser voro fulla och man saknade lokaler att sysselsätta det öfverskjutande fångantalet, måste Kapten Berg förbinda sig att icke allenast emottaga ytterligare omkring 100 fångar, utan äfven att lemna sysselsättning åt alla öfriga oanvända, äfven mindre arbetsföra fångar mot ersättning af 15 öre om dagen.

Sålunda

Sålunda utgöra båda kontrakten, såväl det med Reijmersholms eller, såsom det numera benämnes, Stockholms yllefabriksaktiebolag, som det med Kaptenen Berg, endast fortsättningar och modifikation af de äldre aftalen. Vid sådant förhållande hade något offentligt utbudande till fri täflan med andra arbetsgifvare i dessa fall icke kunnat ega rum. I alla händelser, då *nya* arbetsaftal skola avslutas eller uppköp från allmänheten skola ske, föregå kungörelser i offentliga tidningarne inom landet och stundom, såsom vid fråga om fångarnes användning vid Warberg, jemväl i Danmark och Tyskland, innefattande begäran om anbud.

Revisorernes anmärkning har af mig ej kunnat annorledes förstås, än som deras åsigt var, att fångarne alltid borde uttingas *till den högstbudande*. Ty sådan är sammanställningen af satserna i deras berättelse, och man kunde ej gerna anse, att de afsåge ett i fångvården så allmänt bruk som att inbegära anbud af spekulanter, så ofta sådant lämpligen kunde ske. Om offentligt utbudande till fri täflan åt den högstbudande skedde, kunde en offentlig myndighet svårigen utan objektiva grunder, som kunde framläggas, underkänna ett högsta bud.

Jag öfvergår härefter till revisorernes anmärkning derom, att det så kallade premiesystemet vore olämpligt, och jag vill dervid erinra, hurusom Fångvårdsstyrelsen i sin förklaring icke allenast uttalat samma åsigt, utan till och med dervid gått längre än revisorerne, ty under det att desse senare anse, att systemet med några modifikationer kan bibehållas, betraktar styrelsen detsamma såsom ett *ondt*, hvilket i följd af för handen varande omständigheter måste fördragas såsom ett oundvikligt ondt.

Det är nemligen i de längesedan avslutade och ännu gällande kontrakten arbetsgifvarne medgifvet att tilldela fångarne premier, ty det ligger i sakens natur, att, då enskilde personer använda fångar i sitt arbete, de måste ega någon utväg att sporra dem till arbete. Det går eljest så som, enligt hvad jag förut nämnde, skedde i Warberg för några år sedan. För öfrigt är Sverige icke ensamt om premiesystemets användande. Detsamma begagnas nemligen i flera andra länder, såsom i Belgien och Frankrike, der premierna enligt lag få uppgå ända till 50 procent af bruttoinkomsten af fångarnes arbete.

Utskottet tyckes skämta med Fångvårdsstyrelsens yttrande, att premiesystemet vore att anse såsom en entreprenörernes rättighet; men så stor utsträckning begreppet om frihet än i vår tid erhållit, kan jag likväl icke tro, att Utskottet på allvar kan vara af den åsigt, att vilkoren i de af Kongl. Maj:t godkända kontrakt med arbetsgifvarne icke skola af Fångvårdsstyrelsen respekteras. Meningen måtte antagligen vara att gifva upplysning om hvad vid upprättande af arbetskontrakt i framtiden bör iakttagas. Utskottet säger nemligen att, om entreprenörerne egde en slik "rättighet", de ock naturligen skulle kunna i dess vidsträcktaste omfattning utöfva densamma, hvaraf blefve en följd, "att bestämmandet af flitpenningarnes belopp vore antingen entreprenörernes ensak

*Straffångars
arbetsför-
tjenst.
(Forts.)*

eller ock en affär emellan dem och fångarne, hvarmed Fångvårdsstyrelsen ej hade något att skaffa, och dervid vinstbegäret å båda sidor kunde leda derhän, att flitpenningarne stegrades till mångdubbelt mot hvad staten för fångens arbete erhåller“. Det må förundra, huru Utskottet kan komma till en sådan slutföljd, enär det icke borde vara Utskottet obekant, att en begränsning af premierna alltid varit föreskrifven. I det af revisorerne åberopade kontrakt af den 28 December 1866 med Reijmersholms bolag stadgas nemligen i 2 punkten, att “bolaget eger godtgöra fångarne premier, enligt särskild af fängelsedirektören godkänd tariff, hvilken bör upprättas i öfverensstämmelse med de föreskrifter, hvilka för premiers bestämmande i allmänhet af Kongl. Fångvårdsstyrelsen äro meddelade.“ Den handling anmärkarne sjelfve åberopat ådagalägger ju således, att begränsning redan finnes föreskrifven. Att premierna, oaktadt dessa begränsningar, vid ett eller annat tillfälle uppgått till väl höga belopp, kan icke nekas, och detta har berott på flera orsaker, i synnerhet den att under en tid, då arbetet stått högt i pris, det naturligtvis legat i arbetsgifvarnes intresse att söka åstadkomma den största möjliga arbetsprodukt och att för sådant ändamål stegra premierna till det högsta möjliga.

Vid Långholmen eger ett särskildt förhållande rum, hvarom jag vid detta tillfälle bör lemna upplysning. År 1872 uppdragades, att båda entreprenörerne derstädes allt ifrån kontraktens tillkomst år 1860 haft lönliga aftal med fångarne om erläggande af högre premier, än medgifvet var. Dessa premier bokfördes icke, utan öfverlemnades till fångarne vid deras utträde ur fängelset. Så snart detta förhållande blef känt, sökte jag undanrödja detta missbruk. Den ene af entreprenörerne gick godvilligt in på rättelse successive, men den andre vägrade, under förklaring att det icke vore rådligt att vidtaga någon förändring härutinnan, enär sådant kunde leda till en strike af farligaste slag. Af två onda ting valdes då det minst menliga, att tillsvidare fordra endast successive nedsättning i premierna, med vilkor att premiebeloppen blefve bokförda till deras verkliga belopp. Derigenom har inträffat, att från 1872 års sommar fångarne vid Långholmen blifvit tillgodoförda högre premier än de normala, äfvensom att uttagen af premievaror ökats.

Att borttaga de extra premierna för de fångar, som användas vid Reijmersholms yllefabrik, skulle varit så mycket svårare, som denna fabrik helt och hållet varit baserad på användande af fångars arbete, och att af dessa måste handhafvas flerfaldiga dyrbara maskiner. Något medel måste finnas att förena arbetarens intresse med arbetsgifvarens för att bevara dennes dyrbara egendom och drifva fångarne till flit och skicklighet. I synnerhet har svårighet mött att sänka premierna för de många handväfvarne. För att afskaffa de höga premierna för dessa har, enligt fabriksdisponentens uppgift, ej funnits någon annan utväg än att vid fabriken utbyta handväfstolarne mot maskinväfstolar; och på senare tiden hafva sådana maskinväfstolar blifvit införskrifna, och

man ämnar småningom helt och hållet öfvergifva väfnadsarbetet med handkraft. Så indrogos under förra året 41 af dessa handväfstolar, och i år lär antalet komma att ytterligare minskas med 27, derefter allenast 21 handväfstolar återstå.

Vidkommande härefter sättet för användande af ifrågasvarande premier och särskildt de höga belopp, som vid Långholmen åtgått för inköp af snus och tobak, får jag nämna, att Fångvårdsstyrelsen icke lemnat detta förhållande utan uppmärksamhet, i det att år 1871 den 20 Januari ett cirkulär utfärdats till direktörerna vid straff- och arbetsfängelserna i Malmö och på Långholmen samt strafffängelserna i Karlskrona, Landskrona, Warberg och å Nya varfvät, genom hvilket cirkulär anbefaldes dels att yngre fångar, så vidt ske kunde, alldeles skulle afhållas från bruket af snus och tobak, dels att tobaksrökning inom fängelserna alldeles borde afskaffas, dels ock att snus eller tobak ej vidare finge tillhandahållas fånge, hvilken icke på grund af längre tids vana af läkaren ansågs deraf vara i behof. Vid Långholmen har den numera afidne läkaren, oaktadt mina mångfaldiga erinringar, såsom det synes, varit allt för medgörlig härutinnan, men efter antagandet med detta år af annan läkare, har ett väsendtligen förändradt förhållande inträdt.

Revisorerna hafva slutligen ansett lämpligt, att fångarne företrädesvis sysselsattes för kronans räkning. Så sker der tillfälle sig erbjuder, men att drifva industri för statens räkning — dertill fördras att uppköpa råvaror, förädla desamma och slutligen förtyttra produkten — har visat sig långt ifrån vinstgivande: tvärtom förlustbringande. Om det varit en sådan industri som revisorerna afsett, måste jag på det högsta afstyrka ett sådant företag. Försök i den vägen hafva tillförene egt rum vid flera fängelser; men resultatet har alltid blifvit missgynnande. För Kronans räkning bedrefs i början af 1850-talet stenhuggning vid Warberg, och för ett år visar resultatet en arbetsvinst af allenast ett runstykke och någon bråkdel per fängdagsverke.

Jag tror således, oaktadt jag villigt medger, att åtskilliga brister i fångvården förefinnas, att den, som vill göra sig besvär att noggrant undersöka förhållandena, skall finna, det man, så långt möjligt varit, sökt tillgodose det allmännas fördel och undanröjda förefintligen missbruk, och torde härvid jemväl böra tagas i betraktande, hurudana förhållandena i forna tider gestaltade sig och hvilka svårigheter af många slag man haft och ännu har att öfvervinna.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Carleson: I min egenskap af medlem utaf Konungens råd kunde jag knappast önska något bättre, än att Riksdagen för Kongl. Maj:t anmälde åsigter, så öfverensstämmande med regeringens egna, som de, hvilka innefattas i den föredragna delen af Stats-Utskottets förevarande utlåtande. Men såsom ledamot af denna Kammare anser jag mig deremot icke kunna underlåta att yrka afslag å Utskottets hemställan om aflåtande till Kongl. Maj:t af en skrifvelse sådan som den här föreslagna, eller "att Kongl. Maj:t täcktes, efter det an-

Straffångars
arbetsför-
tjenst.
(Forts.)

märkta förhållanden vunnit behörig utredning, i nåder meddela Fångvårdsstyrelsen de föreskrifter, som må finnas af omständigheterna påkallade". Den utredning, som här ifrågasättes, skulle, så vidt jag förstår, komma att omfatta dels huruvida icke fångarnes arbete borde offentligens och till fri täflan mellan arbetsgifvare utbjudas, dels om icke genom en lämplig begränsning af premiesystemet vid betalandet af fångarnes arbete de missförhållanden, som derutaf för närvarande uppstå, kunde förekommas, dels ock huruvida icke en förändrad anordning skulle kunna vidtagas med afseende på fångarnes arbetsbesparingar. Beträffande dessa omständigheter vill jag först nämna, att offentlighet och fri täflan redan nu iakttagas vid uppgörande af alla nya arbetsaftal, om ock Fångvårdsstyrelsen icke anser sig ovilkorligen bunden af högsta anbudet, utan derjemte ser till, att fångarnes arbete icke överlemnas åt andra än pålitliga och redbara personer, hvilket jemväl Stats-Utskottet tyckes anse vara af större vikt, än att bereda staten högre inkomster af ifrågavarande arbete. Hvad särskildt angår fångarnes arbete vid straffängelset å Långholmen, kan någon fri täflan derom för närvarande icke ega rum, enär för detsamma ännu finnas gällande två kontrakt, af hvilka det ena går till ända i år men det andra först om flera år.

Vidkommande åter premiesystemet har Fångvårdsstyrelsen under de senare åren försökt på många sätt att genom meddelade föreskrifter undanröjda de olägenheter, som dermed äro förknippade; men särskildt vid Långholmen hafva, till följd af ofvan angifna förhållande med de ingångna kontrakten, hvilka gälla för ett antal af icke mindre än 550 fångar, så stora svårigheter uppstått sig mot detta systems afskaffande, att man kan kalla dem absoluta hinder. Om beskaffenheten af dessa hinder kunna Kammarens ledamöter lätt taga närmare kännedom utaf handlingar, som jag för detta ändamål hit medtagit.

Beträffande slutligen frågan om ändrad anordning med fångarnes arbetsförtjenst, så har regeringen redan, såsom det föredragna betänkandet utvisar, anbefallt Fångvårdsstyrelsen att efter erforderlig utredning i detta afseende inkomma med förslag till de anordningar, som kunna anses lämpliga. Skrifvelsen härom afgick för så kort tid sedan, att Fångvårdsstyrelsen ännu icke hunnit besvara densamma. Häraf torde framgå, att om Riksdagen antager det förslag till skrifvelse, som Utskottet framställt, Riksdagen derigenom begär utredning icke för sig utan för Kongl. Maj:t om förhållanden, som antingen äro af Kongl. Maj:t kända och således icke erfordra ytterligare utredning eller ock äro sådana om hvilka Kongl. Maj:t redan anbefallt utredning. Den föreslagna skrifvelsen synes mig derföre mindre lämplig; och får jag till följd deraf, men alldeles icke derföre att jag i hufvudsaken är af annan åsigt än Utskottet, yrka afslag å dess förevarande hemställan.

Herr Montgomery Cederhielm: Såsom af det förevarande betänkandet ses, har Utskottet hufvudsakligen fäst sig vid

Straffångars
arbetsför-
tjänst.
(Forts.)

tre bland de af revisorerne gjorda anmärkningar. För det första har det synts Utskottet önskligt, att, om straff-fångarnes arbete måste till enskilde mot ersättning upplåtas, detta arbete då måtte på offentlig auktion utbjudas, enär under nuvarande förhållanden staten hade en ganska liten behållning af arbetet i jämförelse med hvad fångarne sjelfve derpå förtjente i premier. Så anföres till exempel, att premierna vid fängelset å Långholmen uppgått till 52,887 kronor 82 öre, under det att statens behållning uppgått till 53,784 kronor 80 öre; premierna vid Norrköpings fängelse till 7,100 kronor 22 öre och statens behållning till 11,496 kronor 47 öre; premierna vid Göteborgs fängelse till 2,634 kronor 81 öre och statens behållning till 5,304 kronor 75 öre, samt premierna vid Malmö fängelse till 20,818 kronor 96 öre och statens behållning till 21,481 kronor 60 öre. Detta missförhållande synes anmärkningsvärdt, och man har trott, att det skulle kunna i någon mån afhjelpas, antingen derigenom att arbetet i stor skala bedrefves för statens egen räkning eller derigenom att det utbjödes å auktion. Men dervid är att märka, att Utskottet säger, att det visserligen vore fördelaktigt, att arbetet utbjödes, men att Fångvårdsstyrelsen icke skulle vara tvungen att ovilkorligen antaga det högsta anbudet. Den andra anmärkningen rör premiesystemet och det sätt, hvarpå detta system nu tillämpas. I afseende på premierna finner man, att fångarne egentligen använda dessa dels till förbättrande af sin fängkost, dels till anskaffande af åtskilliga agremanger och dels till afsättande af besparingar att lyfta vid deras utträde ur fängelset. I detta hänseende har man trott, att fångarne lemnas för stor frihet, och jag ber att härom få anföra några ord af en framstående författare i dessa ämnen, Professor Olivecrona; han yttrar i sin bok "Om orsakerna till återfall i brott" bland annat följande: "att fångarne lemnas rättighet att, genom användandet af en del af sina sparpennningar, *förbättra* sin kost, borde i allmänhet ingalunda tillåtas. Ty hvarje förbättring af kosten är en lindring af straffet, hvilken delinqventen sjelf icke bör få bereda sig. Endast *undantagsvis* och såsom en lämplig belöning för särdeles godt och pålitligt uppförande borde ett sådant medgifvande kunna ega rum, men eljest aldrig. På samma sätt synes oss förhållandet vara med bruket af *tobak*. De manlige fångarne använda för närvarande en icke obetydlig del af sina sparpennningar till inköp af snus och tuggtobak. Såsom regel, borde bruket af tobak i alla former vara fångarne *förbjudet*, på det att, då saknaden af tobak för mängen utgör ett verkligt lidande, fängelsestraffet må göras för honom strängt och allvarsamt. Endast i *sällsynta undantagsfall* och såsom *belöning* för stadgad och fullt pålitligt uppförande och till en uppmuntran att fortfarande iakttaga välförhållande, bör nyttjandet af tobak medgifvas åt fångar". Så strängt anser denne författare fångarnes rätt att använda sina besparingar under fängelsetiden böra begränsas. Af flera inkomna uppgifter är det tydligt, att fångarne i afseende på dessa premier fått använda en alltför stor del för sina egna agremanger, och ehuru en begränsning deruti på senare tider blifvit af Fångvårdsstyrelsen bestämd, är

*Straffångars
arbetsför-
tjenst.
(Forts.)*

dock fråga, om icke de, som ännu äro tillåtna att begagnas, röja en alltför stor frikostighet. Hufvudsakligen har man i afseende på detta premiesystem ansett förtjent att tagas i närmare betraktande, huruvida icke premierna bereda fången en alltför stor vinst i jemförelse med den frie arbetarens arbetsförtjenst. Enligt uppgifter, som jag har här i min hand, har till exempel vid straffängelset i Carlskrona en fånge N:o 235 haft i nettobehållning för år 1871: 266 kronor 70 öre och för 1872: 122 kronor 41 öre. Jag får fästa uppmärksamheten på, att här är en mycket hög siffra uppgifven; men denna afser äfven arbetsmaterialier, som köpts och som måste fråndragas, hvarefter återstoden, eller den siffra jag anført, visar fångens nettobehållning. En annan fånge N:o 197 har för år 1871 haft i behållning 56 kronor 35 öre och för 1872: 172 kronor 88 öre; en tredje N:o 300 för 1871: 98 kronor och för 1872: 89 kronor 44 öre; en fjerde N:o 372 för 1871: 215 kronor 30 öre men för 1872 endast 24 kronor 18 öre o. s. v.; jag skulle kunna anföra flera exempel, men de nämnda torde vara nog för att visa, att dessa premier äro väl höga, då man besinnar, att fångarne äro både födda och klädda och hafva husrum, samt att denna förtjenst är större, än hvad en vanlig arbetare derutöfver kan förtjena. Jag tror alltså, att detta premiesystem väl förtjenar att följas med en oupphörlig uppmärksamhet, och får för min del säga, att jag ingalunda anser den inskränkning, som nyligen skett, vara tillräcklig, utan att det behöfves ännu mera.

Slutligen har Utskottet fäst sig vid den omständigheten, att dessa fångarnes besparingar, då de lemna fångelset, må lemnas till kommunalstyrelsen och icke såsom nu till Konungens Befallningshafvande. I denna åsigt har Utskottet helt och hållet instämt med revisorerne, och Fångvårdsstyrelsen har varit af samma åsigt, ehuru Kongl. Maj:t, uppå styrelsens i detta afseende gjorda framställning, den 9 Oktober 1874 förklarar, att densamma icke kunde för närvarande till någon åtgärd föranleda, men anbefalt styrelsen att efter noggrann utredning komma in med nytt förslag i samma syfte.

Jag tror för min del, att den här i fråga varande skrifvelsen, som är särdeles mild och hvarken i motiveringen ej heller i sig sjelf innehåller något starkt klander mot Fångvårdsstyrelsen, utan tvärtom i många fall instämmer uti hvad styrelsen föreslagit och i öfrigt erkänner, att bemödanden och rättelser blifvit gjorda, att denna skrifvelse kan förtjena att af Kammaren bifallas och att Kammaren dermed bör visa, att den vill göra något för att åstadkomma en rättelse i det missförhållande, som nu förefinnes i afseende på fångarnes behandling; ty ehuru många rättelser härutinnan redan äro vidtagna, tror jag likväl man kan säga, att mycket ännu återstår att göra. Jag får för min del tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den talare, som började denna diskussion, tyktes lägga mycken vikt på att de kontrakt, som upprättats rörande fångarnes användande vid Långholmen,

skulle vara gamla kontrakt. Jag tillåter mig i det hänseendet endast erinra derom, att, enligt hvad revisorernes berättelse, i hvilken kontrakten finnas intagna, utvisar, båda dessa kontrakt äro underkastade uppsägning från styrelsens sida och sålunda binda dessa icke, utan efter sex månaders uppsägning har styrelsen fria händer, under det å den andra sidan den ene af kontrahenterna har enahanda villkor för uppsägningen, men den andre ett års uppsägningstid. Således låg i det förhållandet icke något hinder för Fångvårdsstyrelsen att åstadkomma den rättelse eller förändring, som styrelsen sjelf kunde finna lämplig. Samme talare anförde vidare såsom en förbättring på senare tider, att handväfnaden blifvit ersatt med maskiner. Ja, mine Herrar, det är nog en förbättring för fabrikanten, men om det just är en förbättring för den, som har att se på fångarnes användande, det är tvifvel underkastadt. Meningen är väl att få så många som möjligt sysselsatta och icke att förvandla Långholmen till en maskinverkstad, der en och annan fånge kan få sysselsättning. Derjemte har jag hört klander två gånger uttalas mot Warbergs straffängelse. Jag känner icke närmare förhållandet derstädes på senare tider, men för tio år sedan var jag någon tid der; då bedrefs just det omtalade stenhuggeriarbetet, och om jag trott, att någon anmärkning nu skulle derom förekomma, hade jag försett mig med den berättelse, som då utgafs rörande verksamheten vid Warberg. Jag vill emellertid minnas, att då var just Warbergs fångelse det, som lemnade de bästa resultat. Kommendanten derstädes — han hette, om jag ej missminner mig, Behrencreutz — blef sedan flyttad hit till Stockholm, just derföre att han ansågs med stor skicklighet och omsorg sköta ifrågavarande fångelse. Den ärade talaren gaf mig äfven ett bevis till stöd för min uppfattning, då han sade, att resultatet vid Warberg vore, att der blifvit en behållning på hvarje fånge af endast ett öre och något bråktal. Jag tror gerna, att så är förhållandet, men då är kostnaden för fångarnes underhåll frändragen, och om detta tages i betraktande, så inträder en betydlig skilnad mot förhållandet vid de flesta andra fångelser. Många hade tillfälle att se dessa fångar arbeta nere i de grufvor, der de voro sysselsatte, och hvar och en af badgästerna kunde taga kännedom om, huru der tillgick. Jag tror att på denna tid en ganska god ordning var der rådande. Det är blott dessa erinringar, jag trott mig böra meddela, då omdömet förefaller mig nog strängt. Jag vill hoppas, att sedan cellkamrarne här blifvit färdiga, man får det bättre än det varit förut. Det är icke så lätt att förvandla sådane personer, som en stor del af desse äro, och att taga bort deras från barndomen inrotade olater. Jag tror, att det mål, den ärade talaren på senare tider omfattat, att söka taga det uppväxande släktet om hand, är mera välsignelsebringande, än hvarje försök att göra något af gamla förhärdade brottslingar. En anmärkning tillåter jag mig likväl, nemligen att då desse fångar hafva besparingar, och de, när de komma ut från fångelset, vanligen återskickas till den kommun, de tillhört för många år tillbaka, de icke må få rätt att lyfta dessa besparingar,

*Straffångars
arbetsför-
tjenst.
(Forts.)*

utan att kommunen måtte taga hand om dem. Man kunde då kanske hafva något bättre reda på dessa personer, än nu är händelsen.

Herr Almquist: Den siste talaren har mot hvad jag yttrade om fängelset i Warberg åberopat förhållanden derstädes vid en helt annan tid, än den jag berörde. Talaren omnämnde nemligen förhållanden, sådana han fann dem vid detta fängelse för tio år sedan, då fångarne voro *utackorderade på entreprenad*; jag åter anförde ett förhållande, sådant det var på 1850-talet, då fångarne användes till arbete omedelbart för Kronans räkning. Talaren förmenade, att i den siffra jag nämnde såsom behållning af dessa fångars arbete vid sistnämnda tid deras underhållskostnad skulle varit frånräknad; men så är ingalunda förhållandet. Jag lemnar icke andra uppgifter, än dem jag vet med verkligheten öfverensstämmande.

Samme talare yttrade äfven, att det var en olämplig åtgärd att afskaffa handväfstolar och införa maskiner till begagnande inom fängelset på Långholmen. Jag har aldrig sagt, att någon sådan åtgärd vidtagits på Långholmen, utan endast att entreprenören vid Reijmersholm, för att efterkomma Fångvårdsstyrelsens fordringar på nedsättning i premierna, i saknad af annan utväg för att minska premierna i synnerhet för handväfware, funne sig nödsakad, i sin egen å holmen Reijmersholm belägna fabrik, utbyta handväfstolarne mot maskinstolar, i den mån sådana kunde erhållas.

I likhet med revisorerne, har Stats-Utskottet hänsyftat på, att den nuvarande fängbehandlingen skulle vara helt annan än den borde vara, och att fångarne vore i åtnjutande af en vällefnad, som icke stode tillsammans med en förnuftig och ändamålsenlig fångvård. Ja, detta är ett tal, som man ofta får höra från dem, som icke gjort sig mödan att personligen sätta sig in i förhållandena, utan hemtat dem från andra eller tredje person. Faktiskt är, att disciplinen vid fängelserna är *strängare* nu än förr, likasom att ordning och skick med större noggrannhet der iakttages, dels och att fångarne, på qvällarne och ovädersdagar, då de icke kunna användas i fria luften af entreprenören, fått arbeta i hvarjehanda yrken. En ej ringa del af hvad som anmärkts om fångars stora arbetsinkomst och besparingar har berott deraf, dels att listidsfångarne för längre tillbaka fingo arbeta till stor del för egen räkning, dels att vissa fångar som ej varit användbara i entreprenörens tyngre arbeten, äfven i senare tid fått sysselsätta sig med de arbeten de kunnat utföra. Sådant enskildt arbete, hvilket — huru mycket det än klandras — likväl varit att föredraga framför sysslolösheten inom gemensamhetsfängelserna, har jag sökt att förminska dymedelst, att vid fängelserna *dels* införts vissa arbeten för fångvården, såsom ullspånad och strumpstickning, hvilka arbeten af en hvar lätt inläras och kunna verkställas på tider då utarbetet ej kan ega rum, och *dels* hålles skola med fångarne. Detta icke för att efterkomma missförstådda filan-

tropiska fordringar, utan för att så mycket som möjligt förekomma sysslolöshet och tillfälle för fångarne att under lediga stunder vid samvaro i massa uppgöra komplotter och uppfostra de mindre förhårdade brottslingarne till mästerskap i yrket. Genom tillfället till gagnande läsning har man velat gifva deras tankar en annan och bättre riktning, och det har visat sig icke vara utan inflytande på ganska många individer. Skolsysselsättningen har äfven till ändamål att minska anledning till klagan öfver fångarnes arbetsförtjenst. Enär sysselsättning utgör ett hufvudvilkor för disciplins uppehållande, och man hos oss icke ännu infört bruket af trampqvarn och dylik produktlös verksamhet, har man måst åtnöja sig med andra medel som stå till buds.

Då jag förra gången hade ordet, lär jag ej nog tydligt redogjort för de omständigheter, som förhindrat uppsägning af de med entreprenörerne vid Långholmen ingångna kontrakt, ehuru jag i öfrigt yttrade mig ganska vidlyftigt om dessa kontrakt. Att rätta förhållandet med dem emellertid icke blifvit af den siste talaren uppfattadt, framgår af hans erinran, att Fångvårdsstyrelsen borde hafva begagnat sig af den rätt till uppsägning, som i det år 1866 med Reijmersholms bolag upprättade kontrakt blifvit Fångvårdsstyrelsen förbehållen. Det är dock både af mig och i Stats-Utskottets utlåtande upplyst, att detta kontrakt, redan år 1869, till följd af vissa af Kongl. Maj:t medgifna förändrade bestämmelser upphörde att vara gällande samt ersattes med ett annat kontrakt, hvilket, utan någon uppsägningsrätt för Fångvårdsstyrelsen, gäller till en del till den 1 Mars 1876 och till en del till samma dag 1880. Hvad åter angår kontraktet med den andre entreprenören, så är det väl sant, att detta, förnyadt och förändradt år 1868, förbehöll Fångvårdsstyrelsen rätt att uppsäga detsamma att upphöra efter sex månader. Då detta kontrakt upprättades, voro arbetslönerna mycket låga, och stor förlägenhet huruledes sysselsättning skulle kunna beredas fångarne, hvilkas antal vid Långholmen någon gång uppgått till mer än 1,000. Man fick under sådana omständigheter vara belåten att finna någon användning för dem. Ungefär enahanda förhållanden i afseende å arbetspris och fångnumerär gälde äfven under åren 1869 och 1870, och någon anledning fans således icke då att uppsäga kontraktet. Sedermera ändrade sig visserligen förhållandena, så att den ifrågavarande entreprenören, som enligt kontraktet är berättigad att hafva 350 fångar i sitt arbete och skyldig att betala för alla derutöfver disponibla, nu ej har att använda flere än omkring 150. Men viktigare skäl talade därför, att kontraktet borde tills vidare fortfarande få gälla. Redan år 1870 börjades nemligen öfverläggningarne angående ombyggnad af fängelset vid Långholmen. Förslag och ritningar dertill voro uppgjorda i början af år 1872 och efter framställning af Fångvårdsstyrelsen aflät Kongl. Maj:t till 1873 års Riksdag nådig proposition i ämnet. Enär nu de till den nämnde entreprenören upplåtne fångarne voro påräknade för verkställande af detta omfattande byggnadsarbete, var det naturligt, att man, i ovissheit när arbetet kunde börja, icke ansåg sig böra uppsäga kontraktet

*Straffångars
arbetsför-
tjenst.
(Forts.)*

*Straffångars
arbetsför-
tjenst.
(Forts.)*

eller vidtaga någon åtgärd, för att på annat håll finna användning för dessa fångar. Som bekant, blefvo vid 1873 års riksdag medel till ombyggnaden anvisade, att utgå till en del redan under nästlidet år, och det ifrågavarande kontraktet har nu blifvit uppsagdt till upphörande med nästkommande April månad, hvaremlertid sådana förberedande arbeten på platsen blifvit vidtagna, så att byggnadsföretaget då kan i större utsträckning bedrivas.

En talare har åberopat en från trycket utgifven broschyr, och jag kan väl finna, att det är derifrån revisorerne hemtat sin visdom i detta ämne. Förhållandet är emellertid, att författaren till denna broschyr i icke få delar oriktigt uppfattat åtskilliga fakta, bland annat af mig efter hans begäran lemnade uppgifter, och vidare ur riktiga fakta och premisser dragit alldeles oriktiga slutsatser. Så skulle, enligt den af talaren återgifna uppgiften ur författarens arbete, af fångarne på Långholmen hafva under något år konsumerats för 10,000 R:dr snus. Men verkliga förhållandet är, att det uppgifna snusvärdet icke afsåg Långholms fängelse allena, utan rikets alla fångelser tillsammans. Så beskaffade äro upplysningarne i denna broschyr, och på dem bygger man sina åsikter och uttalanden i ämnet.

Det har här blifvit sagdt, att det skulle tillåtas fångarne att för sina premier förskaffa sig åtskilliga njutningar och agreman-ger, men jag betviflar sanningen deraf, och måste anse uppgiften sakna grund, intill dess något i det afseendet blir bevisadt. Utom snus och födoämnen vet jag icke något, hvartill fångarne under fängelsetiden få använda sina premier. Men, säger man, fångarne äro tillräckligt födda af staten, och hvad de derutöfver få för egna medel förskaffa sig måste således betraktas såsom njutningsmedel. Jag har icke någon personlig erfarenhet om huru mycken föda för en fånge göres behof, men jag får upplysa Kammaren, att den spisordning, som inom fångelserna följes, är uppgjord år 1861, samt efter noggranna undersökningar af läkare, samt pröfning af Sundhets-kollegium utaf Kongl. Maj:t faststald. Då jag tillträdde mitt nuvarande embete, hyste jag verkligen den föreställningen, att någon nedsättning i fångarnes kosthåll skulle kunna ega rum, och vände mig med förfrågningar i detta hänseende till den mest sakkunnige person, som då fans att tillgå. Efter undersökning af förhållandet lemnade han mig den upplysning, att den ifrågavarande spisordningen innehöll en näringskraft, betydligt understigande kraften af den föda, som Stockholms stad består sina fattiga. Jag vill minnas, att skillnaden utgjorde 19 procent, eller åtminstone ett tal, som föga aflägsnade sig derifrån. Det är vidare konstateradt, att, förr än denna spisordning infördes, voro fångarne ofta besvärade af hektik, tvinsjuka, sjukdomar i lungsystemet m. m. och om somrarne af skörbjugg. Hektiken har nu i det närmaste upphört inom fångelserna, och då skörbjugg under senare tider några få gånger förekommit, har man vanligen inom helt kort tid lyckats fördrifva sjukdomen genom att tillsätta fångarnes föda med något kött och potatis. Om det således icke kan förnekas, att den nuvarande matordningen haft goda resultat och

mera motsvarat behovet än den förut använda, så tror jag dock för min del, att icke ens den föda, som fången nu erhåller, är tillräcklig att uppehålla hans förmåga till tyngre arbeten eller sådana i fria luften, och hemtar stöd från denna min uppfattning bland annat från det faktum, att de flesta fångar använda en dryg del af sina premiemedel till uppköp af samma slags bröd, som utspisas till dem såsom fångkost, hvilket de väl icke kunna antagas göra endast för sitt nöje. Jag kan i detta hänseende ytterligare åberopa, att då år 1872 fråga väcktes derom, att kroncarbetsmanskabet, som har något drygare rationer än straffångarne, skulle erhålla nedsättning i sin kost till likhet med dessa senare, likvisst med bibehållande af en något större brödportion än fångarnes, Sundhets-kollegium, som hördes öfver förslaget, efter noggrann undersökning af rationernas näringskraft, förklarade sig icke kunna tillstyrka den ifrågavarande nedsättningen, med mindre kronarbetskarlarna blefve i tillfälle att medelst någon arbetsförtjenst förskaffa sig något sofvel eller fettvaror, hvilket ansågs nödigt för att de skulle uthärda det tyngre arbetet. Det må vara möjligt, att dessa bevis icke äro fullgiltiga; men för mig hafva de haft den betydelsen, att jag ansett mig icke ega skäl påyrka nedsättning i fångarnes utspisning, sådan den år 1861 blef fastställd och under den förflutna tiden befunnits lämplig. Väl må vara möjligt, att för vissa individer bland de fångar, som sysselsättas i cell eller under tak, något litet inskränka portionen, men visserligen icke i allmänhet eller för dem som arbeta i fria luften och hafva ett tyngre arbete. För dem är fångkosten allena otillräcklig, enligt alla deras omdöme, som haft något med denna fråga att göra. Då man åberopat förhållanden i andra länder, må nämnas, att jag uppgjort en parallel mellan spisordningarne för fångarne i Sverige och i åtskilliga andra länder, hvaribland för Belgien och Frankrike. Fångarne i dessa senare länder få visserligen mindre kött, det är sant, men de få deremot en mängd vegetabilier, och hvarje dag soppa kokad på grönsaker och bröd, med tillsats af något fett eller flott. Dertill kommer en annan omständighet, som de hvilka fästa sig så mycket vid utländska förhållanden, icke böra lemna obeaktad, att nemligen fångarne i andra länder, utom den ordinarie kosten, erhålla s. k. tilläggskost. Af särskilda personer pröfvas för hvarje individ, tid efter annan, huruvida den ordinarie kosten må vara tillräcklig samt i annat fall tilldelas dem tilläggskost. Sådan tilldelas äfven vid vissa tyngre arbeten. Ochehuru i nämnda länder fångarne användas vida mindre vid tunga arbeten i fria luften än förhållandet är i Sverige, motsvarar denna tilläggskost likväl en ganska stor procent i förhållande till den ordinarie kosten. Derjemte hafva äfven fångarne i utlandet premier.

En talare har ordat om de stora premier, som uppburits af några fångar i Karlskrona, men samme talare nämnde äfven, att dessa premier voro beräknade efter afdrag för arbetsmaterial. Just detta afdrag visar, att de uppgifna beloppen icke utgjorde premier, utan vinst på enskildt arbete. Händelsen är den, att de fångar, som icke funnits användbara för entreprenörerne, hafva fått arbeta

*Straffångars
arbetsför-
tjenst.
(Forts.)*

*Straffångars
arbetsför-
tjänst.
(Forts.)*

för enskild räkning, mot det att de af sin arbetsförtjänst godtgjort Kronan så mycket, som entreprenörerna skulle betalt för dem, och på det sättet hafva de fått en räkning, som visar stora inkomster och stora uttag samt någon gång ej så ringa behållning.

Jag vill icke uppehålla Kammaren längre, men avslutar mitt anförande med uttryckande af den önskan, att de, som tro sig kunna bedöma sättet för fångbehandlingen, ville taga kännedom om förhållandena, sådana de i verkligheten äro.

Herr Nordenfelt, Leonard Magnus: Då jag inom Utskottet instämt i det beslut, hvartill Utskottet kommit, anser jag mig skyldig att med några ord söka att försvara Utskottets förslag. Jag medgifver gerna, att stora svårigheter finnas för ett nöjaktigt ordnande af de förhållanden, om hvilka nu är fråga, och jemväl att Fångvårdsstyrelsen ådagalagt det mest nitiska bemödande att söka möta dessa svårigheter. Men det torde dock å andra sidan ej heller kunna förnekas, att mycket i dessa afseenden ännu återstår att göra. Så har jag under ärendets behandling i Utskottet kommit till den öfvertygelsen, hvilken jag äfven vill uttala, nemligen att fångarnes behandling vid våra fängelser är alldeles för mild. Fångarne hafva det bättre i flera afseenden än de borde hafva, synnerligen de som äro starka och arbetsskickliga, hvilket bekräftas deraf, att många af dem, sedan de blifvit frigifna, icke synnerligen frukta för att komma åter. Hvad angår statens behållning af fångarnes arbete, så kan jag i detta afseende ej instämma i de af Utskottet uttalade åsigtarna. Jag tror för min del icke, att man kan få statens behållning att blifva i någon nämnvärd grad större än den nu är, och jag anser icke heller, att det ligger någon synnerlig vikt dervid. Andamålet med statens fängelser lärer väl vara ett helt annat, än att söka få högsta möjliga behållning af fångarnes arbete. Jag skulle till och med för min del gerna medgifva, att man gjorde mindre behållning, om man derigenom kunde vinna, att fångarne blefve strängare hållna, än nu är fallet. Man säger, att premiesystemet, sådant det nu tillämpas, är nödvändigt för att uppmuntra fångarne till arbete, och frågar, hvad man skulle taga sig till med 300 fångar, som vägrade att arbeta. Jo! man skall tvinga dem! Man kunde ju minska deras matportioner, gifva dem mindre smaklig föda eller i andra afseenden sköta dem så, att de funne nödvändigt att arbeta. Det är en gammal god regel, att den som icke vill arbeta, han skall icke heller äta, och jag anser afgjort att denna regel bör hafva sin tillämpning i sådana fall. Naturligtvis är det icke min mening att neka till att premier böra finnas; ty lika väl som man bör hafva i sin hand att straffa, bör man äfven hafva i sin hand att belöna. Men att fångarne skola få sjelfve köpa sig smör, fläsk och annan smaklig föda i stor mängd och dymedelst väsentligen förbättra sin ställning, det kan jag ej anse hvarken nödigt eller riktigt. Jag medgifver, att en viss begränsning finnes stadgad i afseende på premierna; men jag tror icke, att den begränsning, som finnes, är tillräcklig. Det

förekommer en stor mängd fångar, som erhålla 80 å 90 kronor om året i behållning, och detta är efter min mening mera än hvad en fånge bör hafva kvar, sedan han erhållit kläder och föda med mera. Om nu en fånge är särdeles skicklig i ett visst slags arbete och derpå förtjenar för mycket penningar, så kan man ju flytta honom till ett annat arbete, i hvilket han är mindre hemmastadd och der han således förtjenar mindre? Oaktadt allt hvad som säges derom tror jag dock sant vara, hvad jag af trovärdiga personer hört sägas, eller att hemliga premier till fångarne förekomma, och det ligger så mycket i arbetsgifvarens eller entreprenörens intresse att uppmuntra fångarne till flit i arbetet, att jag icke kan inse något annat sätt att förhindra sådana hemliga öfverbetalningar, än att i hvarje arbetskontrakt införes att styrelsen har rätt att genast upphäfva detsamma, om det kan bevisas eller på starka skäl misstänkas, att sådana hemliga öfverbetalningar egt rum. Beträffande användandet af fångarnes gjorda besparingar, så synas mig visserligen goda skäl ligga till grund för Kongl. Maj:ts beslut af den 14 November 1873, i hvilket förklaras, att man, sedan fångarne fått göra besparingar utan något vilkor eller förbehåll i afseende på deras framtida användande, sedermera icke kan rättvisligen vidtaga några inskränkningar i deras dispositionsrätt öfver samma besparingar. Men hvad hindrar väl att stadga, att alla besparingar, som hädanefter göras, endast få användas på ett visst bestämdt sätt? Ett sådant stadgande kan och bör enligt min förmening ju förr dess hellre utfärdas. Hvad slutligen angår sjelfva den nu föreliggande frågan, huruvida en skrifvelse bör aflätas till Kongl. Maj:t eller icke, så medgifver jag, att motiven till det framlagda skrifvelseförslaget äro i vissa fall för vidlyftiga, och att det innehåller åtskilliga saker, hvilka det kunde vara onödigt att upptaga; men då revisorerne gjort på skäl grundade anmärkningar, då Fångvårdsstyrelsen medgifvit önskvärheten af förbättringar i vissa afseenden och förklarar sig villig att söka vidtaga sådana, då vidare Andra Kammaren fäster en stor vikt vid denna sak, och då slutligen i skrifvelsen intet förekommer, som kan anses orättvist eller sårande för Fångvårdsstyrelsen, så tror jag man gör rättast i att gå så väl revisorerne som Andra Kammaren till mötes i detta fall och medgifva att skrifvelsen må afgå. Jag får således för min del yrka bifall till den nu föreliggande punkten af Stats-Utskottets betänkande.

Herr Almqvist: I anledning af den siste talarens yttrande, att behandlingen vid fångelserna syntes honom för mild, ber jag att få uttala min öfvertygelse, att, om han och Kammarens ledamöter och allmänheten verkligen kände förhållandena, Fångvårdsstyrelsen snarare skulle drabbas af beskyllningen att behandlingen vore barbarisk. Det fordras ej att en fånge gör sig skyldig till särdeles stor obetänksamhet eller öfverträdelse af ordningen, för att han erhåller 25 till 40 prygel eller en månads cell, eller mera. För att försvåra detta straff, har jag infört, att, då fångar

*Straffångars
arbetsför-
tjenst.
(Forts.)*

*Straffångars
arbetsför-
tjenst.
(Forts.)*

för brott inom fängelse dömas till längre tids cell utan arbete, de sålunda bestraffade måste af sin besparade arbetsförtjenst godtgöra Kronan för den föda, de under denna tid åtnjuta. Direktörerna hafva försäkrat mig, att denna skärpning i straffet fruktas mera än något annat. Jag hyste verkligen större farhåga, att man skulle klandra den allvarliga, ja hårda behandling fångarne äro underkastade, än att man skulle finna behandlingen alltför mild. Men i ett annat afseende har jag velat åstadkomma en bättre, man må kalla den mildare behandling af fångarne, derutinnan nemligen att jag sökt förekomma, att de af bevakningspersonalen bemötas på ett oskickligt sätt, med otidigheter och skymförd eller kanske till och med godtycklighet och våldsamhet. Den förändring, som i detta afseende kunnat vinnas, har obestriddligen redan medfört goda följder; ty de mest trovärdiga af direktörerna hafva försäkrat, att stämningen bland fångarne är en helt annan och bättre nu än hvad den var för 20 eller 30 år tillbaka. Ett enda uppträde af våldsamt art har vid Långholmen egt rum under min första tid, och den våldsamma fången erkände sitt fel, men anförde till sin ursäkt, att, då han allt från den första dagen blifvit bemött sämre än ett oskäligt djur, hade han slutligen icke förmått undertrycka sin känsla såsom människa. Numera tror jag icke att fångarne bemötas med våldsamheter eller otidigheter. Är det detta man klandrar såsom alltför stor mildhet och vill återgå till forna förhållanden; så vill åtminstone icke jag blifva den, som utför en sådan förändring.

Hvad angår den stora kvantitet smör, som fångarne vid Långholmen under ett par år fått för sina premiemedel uttaga; så har jag redan förklarat, att detta kommit sig af tillfälliga orsaker. Förhållandet är att fångarne få för sina premier till viss del uttaga olika slags varor, nemligen så kallad bondost, bröd och endera torrt kött, fläsk eller smör. Direktören hade missuppfattat detta stadgande sålunda, att fångarne skulle under hela året erhålla blott ett enda slag af dessa varor, och då dertill valdes smör, förorsakade detta, att den uttagna kvantiteten af denna vara sprang upp till ett så anmärkningsvärdt högt belopp. — Hvad sjelfva premiesystemet beträffar, så kan man naturligtvis icke afskaffa detsamma, så länge nu gällande kontrakt äga bestånd. Men då dessa kontrakt gått till ända, anser jag troligt, att premier i samma form som nu icke vidare komma i fråga, utan att denna sak på annat sätt ordnas, t. ex. likasom i andra länder, der staten låter fångarne åt enskilde mästare eller industriidkare för viss betalning förfärdiga varor, under fångförvaltningens tillsyn och mot tilldelande af lägre premier eller flitpengar, utgående från den utaf fångvården betingade arbetsafgiften.

Grefve Mörner, Carl Göran: Emot mitt yttrande, att Fångvårdsstyrelsen enligt det med Reijmersholms aktiebolag afslutade kontraktet hade rättighet till sex månaders uppsägning af detsamma, har den föregående talaren anført, att det kontrakt, på hvilket jag syftade och som var afslutadt år 1866, redan med år

1869 upphört att vara gällande, samt att ett nytt kontrakt sist-nämnda år blifvit upprättadt, hvilket icke medgäfvade någon uppsägning från Fångvårdsstyrelsens sida. Jag ser verkligen, att Fångvårdsstyrelsen i sitt med anledning af revisorernes anmärkningar afgifna utlåtande gjort ett tillkännagifvande om detta förhållande; men om orsaken till dess uppkomst har man, så vidt jag kunnat finna, icke erhållit någon upplysning. Att Kongl. Maj:t skulle anbefalt styrelsen att uppgöra ett ouppsägbart kontrakt, det har jag svårt att föreställa mig, tills jag erhåller en officiel afskrift af det Kongl. bref, som innehåller en sådan befallning. Å andra sidan förefaller det också besynnerligt, att Fångvårdsstyrelsen skulle på eget bevåg företaga sig en så egendomlig åtgärd som att förvandla ett förut upprättadt, uppsägbart kontrakt till ouppsägbart, endast därför att det skulle tillåtas det i fråga varande bolaget att använda ett förökadt antal fångar. Jag skulle i så fall tro, att en anmärkning just derom hade af revisorerne varit fullt på sin plats. Hvad vidare angår frågan om fångarnes arbetsförtjenst, så vill jag visst icke, såsom en föregående talare gjort, påyrka, att man icke skulle tillåta dem att sysselsätta sig med sådana arbeten, som kunna alstra en nyttig produkt och förskaffa dem någon arbetsförtjenst. Jag tror för min del icke, att det ligger något ondt deri, att fångarne få lära sig någon sysselsättning, hvaraf de kunna hafva gagn för sin framtida verksamhet, då de kommit ut ur fängelset. Men deraf följer alldeles icke, att de, om de lyckats att göra några besparingar i fängelset, skola hafva rättighet att för dessa redan under strafftiden förskaffa sig fördelar och njutningar, och detta möjligen i högre mån än mången fri arbetare har tillfälle att bereda sig. Den erinran jag tillät mig göra om det i min tanke lämpligaste sättet att låta fångarnes besparade arbetsförtjenst vid utträdet ur fängelset komma dem till godo, nemligen att åtminstone den första tiden ställa dessa medel under vård och förvaltning af kommunalstyrelserna i de kommuner, dit de komma, har icke blifvit bemött med några motskäl, och jag begärde det icke heller. Men då dessa kommuner få det tunga åliggandet att hafva dessa personer inom sig och föda dem, om de icke vilja arbeta, vore det i min tanke icke för mycket, om en dylik rättighet blefve dem medgifven. De kunde deruti hafva åtminstone någon borgen för, att fångarne efter återkomsten till sin hembygd ville förhålla sig laglydigt och ordentligt.

Grefve Mörner, Axel: Jag anhåller blott att i korthet få angifva de skäl, på grund hvaraf jag antecknat mig såsom reservant till den nu föreliggande punkten af Utskottets betänkande. Jag har gjort det dels därför, att jag anser åtskilliga af de utaf Utskottet begagnade uttryck och ordställningar icke vara tillfredsställande eller på sin plats och jag således icke velat anses hafva för min del godkänt desamma, dels därför att det icke synes mig i det af Utskottet formulerade beslutet vara på ett tillräckligt klart sätt framhållet hvad som egentligen åsyftas med den föreslagna underdåniga skrifvelsen. Då emellertid dessa mina

*Straffångars
arbetsförtjenst.
(Forts.)*

*Straffångars
arbetsför-
ijerst.
(Forts.)* betänkligheter icke kunnat inom Utskottet göra sig gällande, men jag det oakadt anser den föreliggande frågan vara förtjent af all uppmärksamhet, till följd hvaraf jag måste finna det bättre, att ett uttalande i ämnet från Riksdagens sida göres, än att ett sådant uttalande helt och hållet uteblifver, så får jag för min del anhålla om bifall till den förevarande punkten.

Herr Brusewitz: Då jag tror, att de af revisorerne anmärkta förhållandena såväl genom Utskottets behandling af frågan som under diskussionen här i Kammaren blifvit tillräckligt utredda, skall jag icke vidare uppehålla tiden med några anmärkningar derom. Jag ber blott att få yttra min tanke i afseende på behöfligheten af den föreslagna skrifvelsen. Både inom Utskottet och här i Kammaren har det blifvit upplyst, att de anmärkningar, som revisorerne gjort, redan äro föremål för så väl Fångvårdsstyrelsens som Kongl. Maj:ts uppmärksamhet. Om vid sådant förhållande Utskottet åtminstone i sitt förslag till skrifvelse hade uttalat någon bestämd åsigt i frågan, skulle möjligen lämpligheten af en skrifvelse kunna försvaras. Men då så ingalunda är fallet och vederbörande således icke af den i fråga satta skrifvelsen kunna erhålla någon synnerlig ledning i afseende på Riksdagens uppfattning af frågan, så kan jag för min del icke annat än anse en sådan skrifvelse helt och hållet obehöflig. Ehuru jag icke antecknat mig såsom reservant, uttalade jag redan i Utskottet denna min åsigt, och jag får således på dessa grunder för min del anhålla, att den föreliggande punkten måtte af Kammaren afslås.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels afslag derå, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till samma hemställan och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

§ 3.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Herr Montgomery Cederhielm: Af handlingarne upplyses, att i 12 uppgifna läns landsböcker hafva för revisionsåret inbalanserats andra belopp än de, som i nästföregående årets landsböcker finnas utbalanserade, och då räkenskapsböckerna icke lemnat upplysning om anledningarne dertill, har anmärkning om förhållandet blifvit af revisorerne framställd. Anmärkningen är visserligen riktig, ty fel hafva naturligtvis blifvit begångna. Men af de förklaringar, som från vederbörande inkommit, synes, att
felen

felen öfverallt endast varit formfel, samt att rättelser redan vidtagits, i det att dels omslut blifvit gjorda, der sådant varit behöfligt, dels felen blifvit på annat sätt afhjelpa. Jag tror således icke, att det anmärkta förhållandet förtjenar, att man för den skull aflåter en skrifvelse, såsom Utskottet föreslagit. Jag ber för öfrigt att få anmärka, att skrifvelseförslaget äfven i ett annat afseende synes mig vara oriktigt framställt. Skall här en skrifvelse aflåtas, borde den väl antingen innehålla en anmärkning mot Kammarrätten, så vida Kammarrätten låtit det påpekade förhållandet passera oanmärkt, eller också föranleda till en skrapa för bokförarne, som icke stält sig det föreskrifna bokföringssättet till efterrättelse. Antingen man således ser till sjelfva det anmärkta sakförhållandet eller till det skrifvelseförslag, som Utskottet framställt, tror jag man skall komma till det resultat, att man gör rättast i att afslå den nu föredragna punkten af Utskottets betänkande, hvarföre jag för min del får anhålla att Kammararen måtte fatta sitt beslut i öfverensstämmelse med denna min åsigt.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes först proposition på bifall till Utskottets förevarande hemställan, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

§ 5.

Utskottets hemställan bifölls.

§§ 6 och 7.

Lades till handlingarne.

§ 8.

Grefve Hamilton, Henning: Jag kan naturligtvis icke hafva något att anmärka mot det slut, hvartill Utskottet i förevarande punkt kommit; men då jag befarar, att den anmärkning, som i år blifvit gjord, äfven framdeles måste återkomma, ber jag att i anledning af densamma redan nu få yttra några ord, helst det är mycket möjligt att jag nästa år icke såsom ledamot af denna Kammarare kan vara i tillfälle att lemna upplysningar om saken. Utskottet har såsom ett godt medel att förekomma terminsafgiftens balanserande föreslagit, att ingen skulle lemnas tillträde till skolan utan att afgiften genast vid terminens början erlades. Kammarrätten, hvars revisionskontor också gjort anmärkning å förhållandet, har åter ansett, att direktionen, för att undvika ett sådant balanserande, borde draga försorg om att dylika obetalda afgifter blefve ur räkenskaperna afskrifna. Di-

rektionen har således två olika råd eller föreskrifter att följa, båda dock af beskaffenhet att de äro för skolan skadliga och motverka dess ändamål. Naturligtvis är vid hvarje termins början en dag utsatt, då afgifterna skola erläggas, och det stora flertalet af målsmännen för eleverna infinna sig då äfven och betala sina afgifter. Men det är klart, att en skola af den beskaffenhet som normalskolan icke kan betraktas såsom en ren affär. En undervisningsanstalt af denna art, som erhåller understöd af staten, måste utan all fråga, särdeles då den är den enda i sitt slag, vara afsedd icke blott för de förmögnare klassernas behof, utan framför allt för sådana unga qvinnor, som för sin framtida utkomst behöfva bereda sig en något högre grad af bildning än som kan erhållas i de lägre skolorna. Deras föräldrar befinna sig ofta i mindre goda omständigheter, och det inträffar icke sällan, att mödrar, som blott lefva af sina händers arbete, anmäla sig vid terminens början och erbjuda sig att för sina döttrar t. ex. genast betala halfva afgiften, med vilkor att den andra afgiften skall erläggas under loppet af terminen. Det vore vid sådana tillfällen hårdt att visa dem tillbaka, i synnerhet då fråga är om sådana lärjungar, som redan en längre tid vistats vid läroverket och derunder visat godt uppförande och goda anlag för studier och således lemna godt hopp för framtiden. Det har händt och kan naturligtvis äfven framdeles lätt inträffa, att en sådan moder under terminens lopp insjuknar och blir urståndsatt att arbeta, till följd hvaraf hon icke heller kan under terminen betala den resterande afgiften. Men låter man detta passera ett halft år eller kanske ibland något längre, så inflyter den vanligtvis. Om man nu skulle följa Stats-Utskottets anvisning och ovilkorligen för inträde i skolan fordra, att afgiften skall vara på förhand till fullo betald, gör man det i många fall för de mindre bemedlade omöjligt att begagna en anstalt, som efter min uppfattning företrädesvis är inrättad för dem. Följer man åter Kammarrättens anvisning, så går staten miste om en inkomst, som den rätteligen bort hafva, som den kunnat vänta sig att erhålla ett följande år och som dessutom är ganska väl behöflig, ty oaktadt afgifterna äro rätt betydliga, från 75 kronor i de lägsta klasserna till 125 kronor i de högsta, så äro de dock icke så stora, att man är i tillfälle att aföna lärarinnorna tillräckligt väl, utan tvärtom måste befara, att, om man icke snart kan bereda dem en tillökning i deras löner, de skickligaste gå för läroverket förlorade. Jag fruktar af dessa anledningar, att direktionen blifver alldeles nödsakad att, oaktadt både Stats-Utskottet och Kammarrättens anmärkningar, äfven framdeles många gånger låta nåd gå för rätt, i synnerhet som direktionen tror sig genom ett sådant tillvägagående äfven se statens fördel bäst till godo. Jag har, såsom nämndt, endast velat på förhand tillkännagifva detta, i den händelse samma anmärkning äfven nästa år skulle förekomma.

Herr Montgomery Cederhielm: Någon underdånig skrifvelse har i denna punkt icke blifvit föreslagen och ej heller någon

egentlig anmärkning framställd, utan Utskottet har blott hemställt, att revisorernas gjorda anmärkning ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Jag vill visst icke heller för min del göra någon anmärkning mot den aktade styrelsen för seminariet; jag ber blott att få påpeka, att, om den åtgärd, som Utskottet omnämmt, icke anses lämplig, finnes ett annat sätt att minska dessa balanserade belopp, hvilkas kvarstående i räkenskaperna väl ändock icke är fullt lämpligt, och det är, att direktionen begagnar sig af sin rätt att befria medellösa elever från afgiftens erläggande.

Öfverläggningen förklarades slutad och Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Lades till handlingarne.

§ 11.

Kammaren biföll Utskottets hemställan.

Utskottets slutliga yttrande.

Lades till handlingarne.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 24 och 26 dennes bordlagda utlåtande N:o 16, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader samt vattenkommunikationer äfvensom sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag.

1:sta punkten.

Herr Statsrådet Bergström: Till en början får jag tillkännagifva, att min tid icke medgifver att justera den skriftliga uppsättningen af mina anföranden.

Då Kongl. Maj:t i sin nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof icke begärt ett större anslag af Riksdagen såsom bidrag för anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar än 200,000 kronor och Utskottet tillstyrkt bifall till denna Kongl. Maj:ts framställning, saknar jag naturligtvis all anledning att hemställa om någon förändring i denna Utskottets tillstyrkan; men då under

*Anslag till
vägar.*

Anslag till
vägar.
(Forts.)

detta moment tillika är behandlad en af enskilde ledamöter inom Riksdagen väckt motion om förhöjning af den i fråga varande vägbyggnadsfonden, har jag ansett mig böra meddela Kammaren åtskilliga upplysningar i frågan, under antagande att möjligen någon af Kammarens ledamöter på grund af dessa upplysningar skulle kunna vilja framställa något yrkande, åsyftande ändring i Utskottets förslag.

Den 3 September förlidet år inkom till Kongl. Maj:t en framställning från Konungens Befallningshafvande i Vesterbottens län om nådig proposition till Riksdagen, att Riksdagen ville anvisa ett belopp af 105,000 kronor, eller tre fjerdedelar af anläggningskostnaden, för en väg, som var afsedd att anläggas från Lycksele till Stensele i Lycksele lappmark. Från Umeå till Lycksele finnes redan väg, och det var nu meningen att utsträcka denna väg till Stensele vid sydöstra ändan af Stor Uman. Kongl. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som hördes öfver denna framställning, ansåg väl, att den vore förtjent af uppmärksamhet, men hemstälde, att, då anläggningskostnaden vore temligen högt beräknad, statens bidrag icke borde upptagas till högre belopp än 95,000 kronor. Med anledning deraf fick Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen nådig befallning att inhemta vederbörande kommuners yttrande, huruvida de ville bygga i fråga varande väg för det belopp, 95,000 kronor, som styrelsen ansett vara lämpligt. Sedan Lycksele och Stensele kommuner, hvilka blifvit i frågan hörde, förklarar sig villige att bygga vägen för sistnämnda belopp, inkom Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 24 sistlidne Januari till Kongl. Maj:t med underdånig hemställan om nådig proposition till Riksdagen å ett anslag af 95,000 kronor för i fråga varande ändamål. Det kan naturligtvis icke annat än i särdeles trängande undantagsfall komma i fråga att framkomma med dylik anslagsbegäran efter det Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof blifvit till Riksdagen afgifven. Emellertid torde här förefinnas ett särdeles ömmande skäl till en sådan begäran, då, enligt hvad Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen upplyst, befolkningen i Stensele socken lider nöd till följd af missväxt.

En annan framställning om en större väganläggning inom dels Vesterbottens och dels Norrbottens län har till Kongl. Maj:t inkommit från Konungens Befallningshafvande i dessa båda län. Denna framställning inkom dock så sent, att Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader, efter erhållen remiss, icke hunnit att yttra sig deröfver förr än den 24 sistlidne Januari och således efter det Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof redan afgifvits. Den väg, som i denna framställning afses, skulle sammanbinda Aborrträsk och Jörens kapell. Jag tillåter mig i sammanhang härmed upplysa, att väg finnes från Piteå till Avaviken, som ligger vid Storavans östra ända, och och vidare från Skellefteå till Jörens kapell. Nu är fråga om att anlägga en väg från Jörens kapell till Aborrträsk och statens bidrag till denna väganläggning är af Väg- och vattenbyggnads-

styrelsen ifrågasatt till 44,000 kronor, hvarjemte styrelsen förklarar denna vägförbindelse vara af särdeles stor vigt.

Såsom Kammaren finner, är här fråga om vägbyggnadsanslag till ett sammanräknadt belopp af 139,000 kronor, och detta till vägar i sådana trakter, der de äro mest behöfliga. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen synes föredraga det alternativet, att hvarje större väganläggning, som kommer i fråga i de norra orterna, skall göras till föremål för särskild nådig proposition. Jag för min del tillstår, att jag hellre skulle se, att till Kongl. Maj:ts disposition fick ställas en fond, hvaraf Kongl. Maj:t kunde tilldela bidrag till de vägbyggnadsföretag, som ansåges mest behöfliga. Jag tror, att på vår budget anslaget för i fråga varande ändamål är så ringa, att det väl kunde tåla att ökas. I Norges budget finnes ett dylikt anslag, uppgående till icke mindre än 600,000 kronor. Jag vill slutligen nämna, att, om ärendet angående den af de tre norrländska landshöfdingarne gjorda framställning om förhöjning af i fråga varande anslag varit så fullständigt beredt, att det kunnat för Kongl. Maj:t föredragas, skulle jag hafva förordat en lämplig förhöjning i denna fond.

Herr Ribbing, Sigurd: Jag skall icke upptaga Kammarens tid med att tala om, huruledes Norrland är jemförelsevis illa lottadt eller, om man så får säga styfmoderligt behandladt i afseende på vägar, då nemligen, under det att södra och mellersta Sverige snart nog är genomkorsadt af jernvägar, Norrland ännu delvis saknar de nödvändigaste vägar för samfärdseln med häst och åkdon. Detta är bekant, och deraf torde få dragas den slutsatsen, att hvad som må kunna göras till Norrlands fördel i afseende på byggande af vägar är en billig ersättning för hvad Norrland, i samma proportion som andra delar af landet, bidragit i kostnaderna för byggande af jernvägar inom dessa öfriga landsdelar. Hvad jag deremot ber att få fästa uppmärksamheten på är, att Utskottet hemställt om ett anslagsbelopp för i fråga varande ändamål af endast 200,000 kronor, men icke 400,000 kronor, såsom en motionär föreslagit. Såsom synes af Utskottets betänkande, tyckes Utskottet grunda detta beslut på den förklaring af Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att de underdåniga ansökningarna om statsbidrag till vägarbetens verkställande inkommit till Kongl. Maj:t, utan att fullständigt kostnadsförslag blifvit uppgjort eller, om sådant skett, utan att yttrande blifvit från vederbörande menigheter inhemtadt, huruvida dessa vore villiga att mot ett bestämt belopp såsom statsbidrag deltaga i och till viss mån bekosta utgifterna för väganläggningarna, så att deraf följt, att en betydlig mängd ansökningar finnas, som äro försedda med kostnadsberäkningar, hvilka blifvit så gamla, att de icke längre duga. Vid sådant förhållande har styrelsen icke ansett det värdt att begära eller förorda anslag till andra väganläggningar än sådana, angående hvilka så väl tillförlitliga kostnadsberäkningar funnes uppgjorda, som också menigheternas medgifvande blifvit utrönt. Detta är hvad Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anført,

*Anslag till
vägar.
(Forts.)*

Anslag till
vägar.
(Forts.)

och derpå är det som Utskottet grundat sin hemställan att stanna vid 200,000 kronor.

Af de citat, som finnas intagna i Herr Treffenbergs med fleras motion i ämnet, visar sig, att i framställningar från landshöfdingarne i de nordligaste länen till Kongl. Maj:t, hvilka framställningar redan före slutet af sistlidna år ingifvits, Konungens Befallningshafvande i Westernorrlands län bland annat förklarar, "att en del af tilltänkta vägar och vägförbättringar redan varit föremål för undersökning, hvarjemte åtskilliga förslag till fullt förberedda vägarbeten, hvilka vederbörande menigheter förklarar sig villiga att verkställa mot erhållande af statsunderstöd, dels redan till länsstyrelsen inkommit, dels efter hand införfväntades". Alldeles detsamma inhämtas, beträffande Norrbottens län, utaf en af Konungens Befallningshafvande derstädes gjord framställning, der det heter: "att under de senare åren undersökningar om nya vägars anläggning blifvit verkställda samt plan och kostnadsförslag blifvit upprättade, menigheterna delvis blifvit hörda, och åtaganden att, i händelse statsbidrag erhöles, bygga och underhålla vägar blifvit utfästa, så att några af dessa förslag redan vore färdiga att underställas Kongl. Maj:ts pröfning, och andra under en ej aflägsen tidrymd skulle följa efter". När nu detta var händelsen redan innan slutet af sistlidna år, kan man, såsom väl synes, med hög grad af sannolikhet antaga, att inom innevarande riksdag eller åtminstone inom nästkommande år, då ju beviljade anslag skola utgå, en mängd formelt fullständigt behandlade ansökningar skola hafva inkommit till Kongl. Maj:t, och således för honom finnas både tillfälle och anledning att då lemna bidrag, i fall Riksdagen har beslutat att till sådana bidrag anslå större belopp än 200,000 kronor. Också har Herr Civilministern nu upplyst, att åtminstone med afseende å två väganläggningar dylika, med fullständiga bilagor försedda ansökningar redan hafva inkommit till Kongl. Maj:t, fastän så sent, att Kongl. Maj:t icke i sin nådiga proposition vid riksdagens början angående statsverkets tillstånd och behof kunde dervid fästa afseende, och ensamt dessa båda ansökningar, hvilka således inkommit *efter* Kongl. Maj:ts proposition om de 200,000 kronor, upptaga tillsammans ett belopp af 139,000 kronor, eller således nära tre fjerdedelar af det nu föreslagna anslagsbeloppet. Vid sådant förhållande och då verkligt fullständig utredning med kostnadsförslag och åtagande af vederbörande menigheter att mot ett visst anslag utföra de i fråga satta väganläggningarne inkommit till Kongl. Maj:t, men denna utredning inkommit efter det Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof afgafs, så att det för nämnda väganläggningar i fråga satta anslag icke kunde i samma proposition tagas i betraktande, får jag hemställa om bifall till Herr Hörnfeldts, Utskottets betänkande bifogade reservation, enligt hvilken Riksdagen skulle för i fråga varande ändamål bevilja ett anslag af 400,000 kronor.

Herr Widén: Stats-Utskottet har för i fråga varande ändamål tillstyrkt Kongl. Maj:ts nådiga proposition om ett anslag af 200,000

kronor, men deremot afstyrkt afseende å den af Herr Treffenberg m. fl. väckta motion om beviljande af ytterligare 200,000 kronor utöfver hvad Kongl. Maj:t begärt. De skäl, som Utskottet åberopat för detta afstyrkande, hafva nyss af den föregående talaren blifvit granskade, och, i likhet med hvad jag kunnat finna, har äfven han ansett dessa skäl vara allt för svaga. De röra, så vidt jag kunnat förstå, icke annat än sättet, hvarpå ansökningar redan inkommit eller för framtiden böra inkomma till Kongl. Maj:t, men innehålla icke något derom, att icke behof skulle förefinnas att öka ifrågavarande anslag. Under sådana förhållanden och då, efter hvad Herr Chefen för Civil-departementet upplyst, större behof än som kunna fyllas med det af Kongl. Maj:t begärda anslaget äro för handen att redan nu dels anlägga nya och dels förbättra gamla vägar, synnerligast i de norrländska länen, men äfven på andra ställen, vågar jag för min del i likhet med den föregående talaren vördsamt hemställa till Kammaren, att den ville fästa afseende vid och bifalla den af Herr Hörnfeldt afgifna reservation, gående ut på att det ifrågavarande anslaget mötte ökas till 400,000 kronor.

*Anslag till
vägar.
(Forts.)*

Herr Sundell: Då i det län, jag representerar, är påtänkt åtminstone ett större vägbyggnadsföretag, för hvilket plan och kostnadsförslag äro uppgjorda, och då, om anslagsbeloppet nu fastställes till det af Utskottet föreslagna, eller 200,000 kronor, fara är för handen, att åtminstone för denna vägbyggnad någon delaktighet i anslaget för år 1876 icke skulle kunna erhållas; så och med fästadt afseende jemväl å de upplysningar, som Herr Statsrådet och Chefen för Civil-departementet nu meddelat, anhåller jag, att Kammaren, med afslag å Utskottets betänkande, måtte höja beloppet; men jag vågar dock icke begära så mycket, som Herrar Ribbing och Widén nyss äskat, utan inskränker mig till att yrka, det Kammaren ville bestämma anslagssumman till 300,000 kronor i stället för de 200,000 kronor Utskottet föreslagit.

Herr Ekman, Carl: Då Herr Chefen för Civil-departementet började sitt yttrande vid föredragningen af denna punkt, fälde han, om jag icke orätt fattade det, följande ord: "att sedan Kongl. Maj:t begärt att för ifrågavarande ändamål ett belopp af 200,000 kronor skulle ställas till Kongl. Maj:ts disposition, och Utskottet till denna framställning tillstyrkt bifall, så kunde han icke hafva något annat yrkande att göra, men ville deremot lemna åtskilliga upplysningar till Kammaren, för den händelse att någon af Kammarens ledamöter skulle på grund dels deraf och dels af Herr Treffenbergs m. fl.:s motion finna sig föranlåten att här framställa något yrkande." Vid sådant förhållande hade jag verkligen föreställt mig, att Kammaren icke sedermera från samma håll skulle få höra några ord, hvilka skulle gifva anledning till en annan uppfattning än den, att Kongl. Maj:t och hans rådgifvare fortfarande vidhålla oförändrad den framställning, som i den Kongl. propositionen blifvit gjord. Men i fortsättningen af anförandet

Anslag till
vägar.
(Forts.)

yttrades, att Riksdagen har för understödjandet af vägbyggnadsföretag begagnat två sätt, det ena att ställa till Kongl. Maj:ts fria disposition ett anslag, hufvudsakligen afsedt att dermed understödja mindre vägbyggnadsföretag, och det andra, begagnadt under loppet af flera riksdagar och föreslaget att äfven vid innevarande riksdag användas, eller att för större och viktigare vägförbättringar, efter pröfning af hvarje särskild sådan fråga, äfven anvisa ett särskildt anslag. Vidare yttrade Herr Departementschefen, att han för sin del skulle hellre önska, att för företag af denna beskaffenhet ett större belopp lemnades till Kongl. Maj:ts fria disposition, än att man fortfarande skulle gå på dessa båda olika vägar för att befrämja de vägförbättringar, som blifvit föreslagna. Jag kan icke föreställa mig att denna uppfattning är resultatet af något som inträffat, sedan Riksdagen sammanträdde. Dessa vägförbättringar i Norrland, för hvilka det nu är i fråga att öka det belopp, som skulle ställas till Kongl. Maj:ts fria disposition, voro redan före riksdagens början ifrågasatta; handlingarne rörande dem hade inkommit till Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen, som deröfver utlätit sig, och Kongl. Maj:t har, med godkännande af styrelsens yttrande i frågan gjort framställning till Riksdagen om anslagets bestämmande till 200,000 kronor. Således måste jag antaga, att då den Kongl. propositionen angående statsverkets tillstånd och behof afgafs, frågan i allmänhet rörande anslag till förbättringar af vägar i Norrland varit pröfvad, och att Kongl. Maj:t icke ansett några skäl förefinnas att begära ökad anslag för detta ändamål. Om något sedermera har tillkommit, ber jag få göra den frågan, hvarföre det icke tillgått vid innevarande riksdag så som vid flera föregående riksdagar, då förhållanden, som under riksdagen tillkommit, hafva föranledt önskan, att en särskild anslagsfråga, som icke varit upptagen i den Kongl. propositionen, skulle komma under Riksdagens pröfning. Riksdagen har vid sådana förhållanden fått mottaga särskild proposition, och jag kan icke underlåta att uttala den åsigt, att ett sådant förfarande vore mycket lämpligare, än att Riksdagen skulle, på sätt här blifvit af en och annan yrkadt, och på grund af de upplysningar, som under diskussionen lemnats, afvika från den framställning, Kongl. Maj:t gjort i sin proposition, och höja beloppet utöfver hvad Kongl. Maj:t begärt. Jag fruktar, att om man skulle beträda en sådan väg, som här blifvit på visst sätt förordad, att på grund deraf att handlingar blifvit bragta i ett fullständigare skick, än då Kongl. Maj:ts proposition afgafs, och med anledning af några under diskussionen meddelade yttranden öka anslagsbelopp, vi då äro inne på en väg att bevilja anslag, der jag åtminstone icke ser, hvar någon gräns finnes. Att någon synnerlig olägenhet skulle uppkomma deraf, att man icke nu ökade ifrågavarande anslag, tror jag för min del icke, ty icke måtte det väl vara till den grad angeläget, att dessa ifrågasatta vägar i Norrland komma att påbörjas redan under loppet af nästkommande år. Men om, emot hvad jag för min del tror, det verkliga skulle vara så angeläget att dessa arbeten skyndsamt på-

börjas, ser jag icke något hinder att Riksdagen kan i detta särskilda fall, som är af den synnerliga vikt, att Riksdagen derom skall hastigt fatta beslut, få mottaga särskild proposition, försedd en så fullständig utredning af frågan, att Riksdagen må kunna, efter mogen pröfning af skälen för och emot, fatta sitt beslut. Jag ber för min del att, under ett förnyadt upprepande af de farhågor jag hyser att framgå på en sådan väg, som nu blifvit föreslagen, få anhålla, att Kammaren måtte lemna sitt bifall till hvad Utskottet i den föredragna punkten föreslagit.

Anslag till vägar.
(Forts.)

Grefve af Ugglas: Jag instämmer med den siste talaren. Här har visserligen af Herr Civilministern blifvit tillkännagifvet, att de handlingar, som icke förut varit till föredragning färdiga, nu befinna sig i det skick, att de kunna af Kongl. Maj:t godkännas, och att Kongl. Maj:t anser att de behof, som dessa väganläggningar skulle tillfredsställa, äro sådana, att de äro värda statens understöd; men här är fråga om det belopp, som skall ställas till Kongl. Maj:ts disposition, och jag vågar säga, att detta belopp åtminstone för närvarande icke står för mig allddeles klart. Det är visserligen sant, att Herr Civilministern har uppgifvit en bestämd summa af 139,000 kronor, som, derest dessa andra 200,000 kronor skulle åtgå för andra företag, är behöflig, men man kan väl föreställa sig, att någon del af de anslag, som Kongl. Maj:t förut för enahanda ändamål erhållit, skulle kunna till ett eller annat af de nu i fråga varande företagen användas, och det är väl på grund af ett sådant antagande, som Herr Sundell föreslagit en nedsättning från 400,000 till 300,000 kronor. Jag får säga, det jag tror, att ett kreditiv, som ursprungligen varit beräknadt att lemna Kongl. Maj:t tillfälle att understödja åtskilliga mindre kostsamma företag, bör för hvarje år ökas endast i mån af de för ögonblicket befintliga behofven, och jag frågar eder, mine Herrar, om, i händelse ytterligare ett par väganläggningsfrågor inkommit, det väl varit skäl att höja beloppet till 500,000 kronor. Det riktiga bör väl vara, att det tillgår nu så som hittills, och att Kongl. Maj:t erhåller ett belopp, någorlunda tillräckligt för att vid åtskilliga mindre företag gifva det understöd, som erfordras, men att i fråga om större företag Kongl. Maj:t vänder sig till Riksdagen, som då får pröfva, huru vida företaget är af den vikt, att Riksdagen vill lemna något understöd dertill af statsmedel. Jag anhåller, att Riksdagen må godkänna hvad Utskottet här föreslagit, och hemställer till Herr Chefen för Civil-departementet att, derest trängande behof förefinnas att tillgodose dessa väganläggningsföretag, då till Riksdagen inkomma med särskildt yttrande derom och begära det understöd som erfordras.

Herr Brun: Jag respekterar visserligen det skäl, som af den siste ärade talaren blifvit anfördt, att man icke bör af någon tillfällig anledning höja ett en gång bestämdt anslag, som är staldt till Kongl. Maj:ts disposition; deremot kan jag icke annat än anse,

*Anslag till
vägar.
(Forts.)*

att de behof af förbättrade vägar, som förefinnas, äro så stora, att de anslag, som dertill äro bestämda, äro alltför ringa, för att svara emot sitt ändamål. För ifrågavarande 200,000 kronor uträttar man i sanning icke mycket i afseende å anläggning af vägar; och det har redan blifvit af Civilministern upplyst, att i vårt grannland, Norge, är anslaget för detta ändamål vida större. Af Herr Ribbing har blifvit redogjort för de skäl, som afhållit Stats-Utskottet att fästa afseende vid Herr Treffenbergs motion; men det finnes, efter min tanke, också ett skäl för bifall till denna motion just i det ringa anslag, som är beviljadt till väganläggningar och vägförbättringar; ty det aflägsnar tanken att åstadkomma sådana vägförbättringar, som i åtskilliga orter af riket äro nödiga. En aktad talare har sagt, att det icke vore angeläget att på detta sätt brådska, utan att man allt för väl kunde uppskjuta frågan. I detta hänseende anhåller jag få erinra, att redan vid 1862 års riksdag var det fråga om, att staten skulle lemna ett större anslag till omläggning af den backiga kustvägen från Helsingland till Vesternorrland. Riksdagen biföll då, att undersökning i sådant afseende skulle företagas, och i detta bifall låg naturligen ett indirekt medgifvande, att denna omläggning var nödvändig. Hvad man redan då ansåg nödigt, är det i ännu högre grad numera med den utveckling, som sedan den tiden försiggått i Norrland. Jag tror, att allt uppskof, som man gör i frågan, är en förlust för nämnda landskap, likasom för riket i öfrigt; ty denna väg är ett oundgängligt beting för detta landskaps utveckling. Jag vågar påstå, att staten vinner på att göra denna utgift, som är så att säga produktiv. Staten vinner nemligen derpå genom landets stigande utveckling, genom ökad folkmängd och genom ökad industri. I motsatt fall, om man icke gör denna vägförbättring, tillbakahåller man en sådan landets utveckling, och jag tror att det ökade anslag, som här är i fråga, skulle vara väl användt och göra både enskildt och allmänt gagn. Om det också icke skulle vara formelt riktigt att yrka på ett högre anslag, än hvad i den Kongl. propositionen blifvit begärdt, tror jag dock, att man är fullt berättigad dertill till följd af den motion, som i ämnet blifvit väckt. På grund häraf får jag vördsamt yrka bifall till Herr Hörnfeldts reservation.

Herr Leijonancker: Af den förda diskussionen skulle man kunna få den tanken, att det endast vore inom landets norra delar som anslag till vägförbättringar vore behöfiga. Jag har begärt ordet för att uttala min öfvertygelse, att behof af väganläggningar och vägförbättringar förefinnes i snart sagdt alla delar af landet och icke blott i Norrland. Stats-Utskottet känner utan tvifvel den långa listan på inkomna ansökningar, och behofvet af större anslag kan svårigen af Utskottets ledamöter disputeras. Då är frågan, om dessa behof skulle kunna fyllas med ett belopp, som Kongl. Maj:t äskat eller 200,000 kronor. Af en ärad talare har det blifvit yttradt, att man skulle komma in på en farlig väg genom att öka ett af Kongl. Maj:t begärdt anslag, och jag vill icke

disputera den satsen; men jag skulle vilja veta, om den värde talaren gillar konsekvensen af sin sats, eller den att det äfven kan vara fara att sänka ett sådant anslag. Emellertid, då jag för min del anser behofvet vara större än hvad Kongl. Maj:t ansett, instämmer jag med dem, som yrkat, att denna fond måtte ökas till 300,000 kronor.

*Anslag till
vägar.
(Forts.)*

Herr Statsrådet Bergström: Med anledning af hvad flere föregående talare anmärkt, anser jag mig böra tillägga något till hvad jag förut yttrat. Först och främst vill jag betona, att uppslaget till frågan om förhöjning af denna fond är af, så att säga, officiellt ursprung; ty det är landshöfdingarne i de tre norrländska länen, hvilka väl få anses såsom de naturlige målsmännen för dessa län, som inkommit till Kongl. Maj:t med framställningar, att Kongl. Maj:t måtte hos Riksdagen begära fondens höjande. Af dessa tre framställningar inkom den från Vesternorrland så tidigt, att Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader hann att före aflåtandet af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof afgifva yttrande öfver densamma, men den företogs icke till afgörande derföre, att af densamma syntes, att de andra båda landshöfdingarne ämnade inkomma med likartade framställningar, och dessa inkommo så sent, att Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader icke hann att deröfver afgifva utlåtande förrän den Kongl. propositionen angående statsverkets tillstånd och behof redan var afgifven. Till följd häraf hafva också berörda framställningar, på grund af Kongl. Maj:ts nådiga befallning, blifvit af mig öfverlemnade till Stats-Ütskottet.

I öfrigt tror jag, att mitt första yttrande icke blifvit fullt tillfredställande uppfattadt, då jag omnämnde de två särskilda vägbyggnadsföretag, som äro i fråga till erhållande af understöd. Det är sant, att dessa ansökningar kommo in till Kongl. Maj:t före den Kongl. propositionens aflåtande, och den ena redan i September 1874; men då det icke kunde komma i fråga att Kongl. Maj:t ville uttala någon mening förrän den tekniska myndigheten yttrat sig öfver kostnadsförslaget, måste de således anses såsom icke inkomna till dess Kongl. Maj:t hade något stöd för sin åsigt i frågan. Dessutom var det med den första af dess framställningar förhållandet, att Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader ansåg, att det begärda anslaget var för högt och att det borde reduceras, till följd hvaraf nämnda styrelse erhöll befallning att inhemta vederbörande kommuners yttrande, huruvida de ville för ett lägre anslag utföra arbetsföretaget. I öfrigt kan jag icke föreställa mig, att det för någon af Kammarens ledamöter kan vara obehagligt att få alla de upplysningar, som kunna verka på frågans afgörande; och hvad min enskilda mening beträffar, att det vore lämpligare, att Kongl. Maj:t hade till sin disposition en fond, från hvilken alla sådana företag som de ifrågavarande kunde erhålla understöd, än att för hvarje särskildt arbetsföretag särskild proposition till Riksdagen göres, kan jag icke säga annat än att, om den åsigten icke delas af andra, smak och behag här i verlden äro olika. Hvad

Anslag till
vägar.
(Forts.)

angår den gjorda anvisningen, att Kongl. Maj:t kan, äfven efter det den Kongl. propositionen om statsverkets tillstånd och behof blifvit aflåten, komma med ytterligare anslagsbegäran, har sådant både skett och kommer hädanefter att ske; men jag har trott mig finna, att Riksdagen icke älskar sådana framställningar utan i högst trängande fall, och jag anser icke, att dessa äro så trängande, att jag skulle vilja tillstyrka Kongl. Maj:t att komma med en särskild begäran om anslag för desamma. Det torde emellertid böra tagas i betraktande, att befolkningen i Stensele är till följd af missväxt lidande. Hvad beträffar beloppet af 200,000 kronor för denna fond, hvilket först för några riksdagar sedan fastställes, är det icke så betydligt att dermed kan tillfredsställas alla de anspråk, som ställas på densamma. Vanligen blir det många vägföretag, som icke kunna erhålla understöd från denna fond; och särskildt torde det vara angeläget under nuvarande tid, då det råder nöd på flera ställen i landet, att fonden är någorlunda tillräcklig. Särskildt ber jag att få nämna, att inom Walbo härad i Elfsborgs län nöd är rådande, hvilket också föranledt Kongl. Maj:t, under förhoppning om att den ifrågakvarande fonden skulle ställas till hans disposition, att anticipera på densamma och bevilja ett anslag för en väganläggning inom detta härad.

Friherre Stjernblad: Jag tror mig visserligen icke om att bedöma, huruvida 200,000 kronor "för anläggning af nya och förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar" äro tillräckliga eller icke. Jag får ärligt bekänna, att jag icke satt mig ned och beräknat detta, utan jag har i detta fall obetingadt litat på regeringen. Jag märker nu, att jag i sådant afseende byggt på en svag grund eller, såsom man säger, på lösansand; men jag torde hafva haft så mycket mindre skäl att förut antaga detta, som vi se af betänkandet, att redan i September månad sistlidna år inkom framställning från en af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Norrland och sedermera från två andra Befallningshafvande derstädes om höjande af detta anslag. Derefter har frågan blifvit remitterad till Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader och föredragen i konseljen, och frukten af hela denna behandling är, att Kongl. Maj:t stannat vid ett belopp af 200,000 kronor. Jag tryggade mig så fullt vid att allt hade skett i rätt ordning, att jag i sanning icke hade kunnat vänta mig ett sådant förslag, som här blifvit gjordt från statsrådsbänken, att acceptera något annat, än hvad Kongl. Maj:t hemställt. Det sätt, hvarpå man hittills gått till väga, att bevilja detta belopp till mindre arbetsföretag men deremot i afseende å större företag låta Riksdagen i hvarje särskildt fall pröfva behofvet, anser jag vara ganska godt, och påståendet att det lilla belopp, som för denna fond blifvit beviljadt, skulle på något sätt afskräcka de enskilde att komma med begäran om sådana särskilda anslag tror jag vara oriktigt, åtminstone tyckes detta icke vara förhållandet med invånarne i de norra länen, ty af det föreliggande betänkandet framgår, att de sex punkter, som afhandla understöd till väganlägg-

ningar, röra alla just dessa län. Den rätt, som Riksdagen förbehållit sig, att pröfva behovet af understöd för alla större företag, tror jag icke att Riksdagen bör lemna ur sin hand; ty den kan dervid se till att det tillfaller alla landsändar och på samma gång hålla sig inom de tillgångar, som finnas för året. En sådan rätt har visserligen Riksdagen förut en gång afhändt sig i afseende å anslaget till enskilda jernvägsanläggningar; men fastän vägen en gång blifvit inslagen, finner jag icke, att man bör fortsätta på densamma, utan när den tid kommer, då denna rätt åter lägges i Riksdagens hand, bör, enligt min tanke, hvar och en noga betänka, huruvida det är skäl att ännu en gång fatta ett sådant beslut. Nu är det här fråga om att gifva regeringen ett sådant större anslag, men jag tror att det är bättre att icke göra det, utan att hellre såsom förut efter noggrant öfvervägande besluta för hvarje särskildt fall hvarom framställning göres. Chefen för Civil-departementet har sagt, att man visserligen kunde gå till väga på samma sätt, som man förut gjort, eller att under Riksdagens lopp komma med en särskild proposition för sådana företag, som äro af trängande natur, men att Riksdagen icke gerna ser detta. Det är en sanning, att man älskar finna så mycket förutseende som möjligt hos regeringen, och detta ingifver förtroende för densamma. Ett annat förhållande verkar deremot motsatsen, men alldeles icke kan det vara Riksdagens önskan, att Regeringen framställer begäran om något som i princip strider mot hvad förr varit antaget. Man har talat om, att det skulle råda missväxt i Stensele. Är detta förhållandet, kan man komma med proposition till afhjelpande af nöden, och jag är säker på, att Riksdagen skall behjerta den och i sådant fall bevilja erforderligt anslag.

Den sak, som här är i fråga, är för mig och jag tror äfven för alla andra af den vikt, att den icke kan få något annat svar än ett bifall till hvad Utskottet hemställt.

Grefve af Ugglas: Jag anhåller blott att få säga några ord med anledning af Chefens för Civil-departementet yttrande, att ifrågasatt anslag af 200,000 kronor icke skulle vara tillräckligt. Det är ingen, som i denna stund anser, att anslaget är tillräckligt, och det är på grund deraf, som jag tror, att erfarenheten visat, att Riksdagen ganska villigt gått in på de särskilda framställningar om beviljande af anslag till större företag, som af Kongl. Maj:t blifvit gjorda. Deremot tillåter jag mig fästa uppmärksamheten på, att, derest detta anslag skulle höjas så betydligt, att föreställningen blefve den, att man dermed skulle kunna tillgodose alla de behof, som i detta afseende finnas, torde den beredvillighet, som jag nyss nämnde förefunnits hos Riksdagen, icke blifva densamma som förut. Jag vill nu icke fästa mig vid hvad Chefen för Civil-departementet nämnde angående behovet om arbetsförtjenst i Stensele till följd af den nöd, som för närvarande är rådande derstädes; ty då det ifrågasatta arbetsföre-

*Anslag till
vägar.
(Forts.)*

Anslag till
vägar.
(Forts.)

taget icke är afsedt att utföras förr än år 1876, torde förhållandena då kunna vara förändrade.

Herr Statsrådet Bergström: Så motbjudande det än är för mig att uppträda för tredje gången, måste jag likväl göra det, för att konstatera de faktiska förhållandena, hvilka icke blifvit rätt uppfattade, eller åtminstone icke rätt återgifna af den talare, som hade ordet näst före Grefve af Ugglas. Förhållandet är nemligen, att framställningarne från landshöfdingarne i de tre norrländska länen inkommo icke i September månad sistlidet år utan först i slutet af December månad, hvarefter Styrelsen för väg- och vattenbyggnader afgaf infordrade underdåniga utlåtanden den 7 sistlidne Januari och öfver den sist inkomna framställningen icke förr än den 21 i samma månad. Detta var anledningen att dessa framställningar icke kunde i sammanhang med statsverkets öfriga behof för Kongl. Maj:t föredragas; men de hafva, efter aflåtandet af den Kongl. propositionen, blifvit föredragna inför Kongl. Maj:t, som anbefalt mig att öfverlemna dem till Stats-Utskottet, såsom ofta sker i dylika fall.

Hvad särskildt angår den framställning, som inkom till Kongl. Maj:t i September månad sistlidet år, har jag redan nämnt, att Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader ansåg det deri uppgjorda kostnadsförslaget för högt och på den grund hemstälde, att det begärda anslaget icke måtte beviljas, hvarföre ock nämnda styrelse undfick nådig befallning att höra vederbörande, huruvida de ville utföra arbetet för det belopp, som styrelsen i sådant fall ansett lämpligt. Till dess att ett sådant yttrande var afgifvet, var det klart, att framställningen icke fans till för Kongl. Maj:t; ty när den tekniska myndigheten sagt, att kostnadsförslaget var för högt, kunde det naturligtvis icke komma i fråga att bevilja detta högre belopp.

I öfrigt vill jag medgifva, att förutseende hos en regering är godt; men icke bör man fordra, att det skall öfvergå till siareförmåga och profetisk gåfva; ty hvilka framställningar, som framdeles kunna komma in, kan icke regeringen veta. Det är Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, som det i första rummet tillkommer att i detta afseende göra framställningar hos regeringen, och först derefter kan regeringen taga saken om hand. Men fordrar man, att regeringen skall göra något derutöfver, tror jag icke, att någon regering finnes som kan tillfredsställa ett sådant anspråk.

Herr Ekman: Hvad Chefen för Civil-departementet i sitt första anförande yttrat och nu å nyo upprepat, finnes ungefärligen uttaladt i motiven till Utskottets betänkande pag. 2. Der står det relateradt, hurusom de från Norrland inkomna ansökningarne, efter föredragning hos Kongl. Maj:t, blifvit öfverlemnade till Stats-Utskottet jemte de yttranden, som Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader öfver samma framställningar afgifvit; men detta öfverlemnande af handlingar till Utskottet har detsamma endast betraktat såsom en åtgärd för att ytterligare belysa den

Anslag till
vägar.
(Forts.)

fråga, som i Herr Treffenbergs motion var till Riksdagen framstald. Af detta öfverlemnande, då det icke åtföljdes af någon vidare framställning än ett tillkännagifvande, att dessa handlingar på Kongl. Maj:ts befallning öfverlemnades till Stats-Utskottets kännedom, har icke Utskottet kunnat draga den slutsats, att Kongl. Maj:t skulle anse, att det i den Kongl. propositionen begärda anslagsbelopp af 200,000 kronor numera vore otillräckligt. Ingenting har enligt min åsigt kunnat leda Utskottet till den uppfattning, att Kongl. Maj:t skulle anse något större belopp vara erforderligt; ty hade detta varit förhållandet, ber jag få fråga, om man icke varit berättigad att få antaga, att Riksdagen, på samma sätt som förut skett i ett dylikt fall, skulle få emotse en särskild proposition derom. Huru mycket man än kan hoppas och vara förvissad, att ett förhöjdt belopp för ifrågavarande ändamål skulle blifva väl använt och komma landet till nytta, torde det i sanning vara en farlig väg att beträda att under pågående diskussion, på grund af vissa meddelade upplysningar göra en så pass väsendtlig rubbning i det anslagsbelopp, som är i fråga. Funnes det icke andra utvägar att nå målet, hade man naturligen icke annat att göra än att ändra anslagets belopp, men något sådant skäl tror jag icke här förefinnes och får derföre fortfarande yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Montgomery Cederhielm: De meddelanden Kongl. Maj:t täckes göra Riksdagen ske i form af Kongl. propositioner. Här föreligger en Kongl. proposition, deri Kongl. Maj:t föreslagit, att Riksdagen, för anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar, måtte anslå 200,000 kronor. Jag har instämt i det tillstyrkande härtill, som i förevarande punkt af Stats-Utskottets utlåtande uttryckes. Stats-Utskottet har förutom af den Kongl. propositionen erhållit del af åtskilliga handlingar, som kunde tala för bifall till en motion, väckt af flera ledamöter inom Andra Kammaren. Dessa handlingar kunna naturligtvis ej ega samma auktoritet som en Kongl. proposition. Då härtill kommer, att en myndighet sådan som Kongl. väg- och vattenbyggnads-styrelsen mot af motionärerna framställda förslag anfört flera omständigheter, har jag ej ansett mig kunna tillstyrka bifall till motionen, och det förefaller mig såsom en särdeles farlig afväg att med anledning af endast en motion, anslå ett så betydligt belopp, som det ifrågavarande. Jag anholder derför om bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets förevarande hemställan, dels af Herr *Ribbing*, *Sigurd*, att Kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen skulle för år 1876 såsom bidrag för anläggning af nya samt omläggning eller förbättring af backiga eller eljest mindre goda vägar ställa till Kongl. Maj:ts disposition ett belopp af 400,000 kronor, dels slutligen af Herr *Sundell*, att det af Herr *Ribbing* afgifna förslag

Anslag till
vägar.
(Forts.)

skulle antagas, dock med den förändring att anslagsbeloppet ned-sattes till 300,000 kronor.

Härefter framstälde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades talrika ja jemte åtskilliga nej, sedermera proposition på antagande af Herr *Ribbings* förslag, då svaren utföllo med många nej tillika med åtskilliga ja, och slutligen proposition på bifall till Herr *Sundells* yrkande, hvilken proposition likaledes besvarades med många nej jemte åtskilliga ja; hvaruppå och efter det proposition på bifall till Utskottets hemställan förnyats samt med talrika ja jemte åtskilliga nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

2:dra—9:de punkterna.

Biföllos.

Statsbidrag
till bro öfver
Ätraån.

10:de punkten.

Herr Statsrådet Bergström: Stats-Utskottet har afstyrkt Kongl. Maj:ts proposition om anvisande af 25,000 kronor såsom bidrag till byggande af en bro öfver Ätraån vid Vessige och nödiga nedfartsvägar till samma bro. De skäl, som Utskottet anfört för sitt afstyrkande äro ganska skickligt uppställda, men det oakadt torde det tillåtas mig att något närmare granska deras halt. Ett bland skälen är, att frågan ända sedan 1862 fått ligga nere och endast af en händelse återupptagits. Det är ganska naturligt, att då det först uppgjorda kostnadsförslaget slutade på 65,000 kronor och häradsboarnes bidrag således skulle uppgå till 32,500 kronor, häradsboarne voro tveksamma, huruvida de skulle fortsätta företaget; men då det sedermera visade sig, att en billigare anläggning var möjlig, väcktes frågan ånyo, och det så föga tillfälligt, att Kongl. Maj:t beviljat medel för undersökning och uppgörande af brobyggnadsförslag. Det skälet tror jag således ej vara så betydande. Vidare qvarstår den byggnadsskyldighet, som Kongl. Maj:t ålagt häradsboarne under förutsättning, att hälften af kostnaden erhålles i statsbidrag, och jag kan icke inse, att denna skyldighet är något modifierad genom hvad Utskottet öfvermält om bron vid Räfvingefors. Det är sant, att denna sistnämnda bro varit erbjuden häradsboarne till inlösen, jag tror för en summa af 3,500 kronor; men detta ringa belopp visar mer än väl, att den bron ej kan vara af god beskaffenhet eller kan ersätta den, som här är i fråga. Dessutom ligger, efter hvad jag hört af väl underrättade personer, Räfvingefors så, att en omväg af 1½ mil skulle uppstå för de vägfarande genom att begagna den derstädes befintliga bron. Då Riksdagen ännu icke öfvergifvit grundsatsen att understödja äfven anläggning af broar, då sådana äro för samfärdseln behöfliga, och särskildt denna Kam-mare ej beviljat den förhöjning af 10,000 kronor som begärts i anslaget

slaget för understödjande af hamn och brobyggnader, torde det vara skäl att taga i öfvervägande, huruvida icke denna broanläggning förtjenar understöd med det af Kongl. Maj:t föreslagna belopp.

*Statsbidrag
till bro öfver
Ätran.
(Forts.)*

Herr Leijonancker: Skälen för bifall till Kongl. Maj:ts proposition hafva blifvit så fullständigt anförda af Herr Civilministern, att jag icke har något väsentligt att tillägga. Några flera misstag, än de som han berört, förekomma dock i Utskottets betänkande, och jag ber därför att få lemna ett par upplysningar. Det tyckes som om Utskottet antagit, att Vessige bro ej skulle ligga å allmänna landsvägen. Det är ingalunda förhållandet. Vägen är en till underhåll indelad allmän landsväg och för innevägarne i en betydlig del af Halland den kortaste till närmaste jernvägsstation på Halmstad—Jönköpingsbanan. För närvarande måste de resa en krokväg för att komma till en gästgifvaregård, som heter Krogsered, men äfven med denna lilla krok är den betydligt kortare än de andra vägarne och besparar dessutom tre mils jernvägsresa. En stor del af ortens innebyggare få således på den vägen det fördelaktigaste samband med den under byggnad varande jernvägen. Sedan denna kommit till stånd, blir landsvägen utan tvifvel lagd rätare, men äfven utan en sådan omläggning blir vägen öfver Vessige bro den kortaste och lättaste. Jag anhåller derföre om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Ekman, Carl: Denna fråga har verkligen utgjort föremål för en ganska lång behandling i Utskottet, och jag kan försäkra Kammarern, att det slut, hvartill Utskottet kommit, icke blifvit fattadt utan det allra noggrannaste öfvervägande af alla skäl för och emot. Hvad som särdeles hos mig förorsakat ganska stor betänklighet är det förhållande, att häraderna -- de äro två -- genom Kongl. Maj:ts dom äro ålagda att bygga i fråga varande bro, när Riksdagen lemnar hälften af det beräknade kostnadsbeloppet till understöd. Vidare har jag äfven ansett, att vid frågans bedömande man bör taga hänsyn till att den provins, för hvilken man här ifrågasatt understöd af statsmedel för ett allmänt företag, icke förut kommit i åtnjutande af sådant understöd. Om man fäster särskildt afseende vid denna omständighet, blir det så mycket angelägnare att, då man vill tillgodose provinsen med ett statsanslag, man ser till, att understöd lemnas för ett ändamål, hvaraf provinsen kan få någon väsentlig fördel, ty om vid ett kommande tillfälle fråga uppstår om statsbidrag för denna provins, så tager Riksdagen gerna hänsyn till hvad som förut kan vara den lemnadt, och i så fall kan provinsen icke vara belåten med, att den erhåller understöd för ett företag, hvilket ej medför särdeles stor nytta. Hvad nu särskildt denna fråga beträffar, så är det mycket vågadt af en person, som ej känner lokalförhållandena, att tvista med höfdingen i den provins, hvarest i fråga varande broanläggning skulle ske. För Utskottet hafva varit tillgängliga

*Statsbidrag
till bro öfver
Ätran.
(Forts.)*

en reskarta ur Riksdagens bibliotek och en dylik lemnad från Riksgäldskontoret och på ingen af dem finnes upptagen allmän landsväg från Ljungby gästgivaregård till Sjönevads. På en annan karta, som varit för Utskottet tillgänglig, nemligen Topografiska corpsens, finnes en väg utsatt, men är betecknad med ett finare streck än den allmänna landsvägen. Detta tyder väl på, att den i fråga varande vägen torde vara af enskild beskaffenhet, eller åtminstone att ej en lika stor trafik går der fram, som på de med ett gröfre streck betecknade vägar. Vidare kan jag icke underlåta att fästa uppmärksamheten på det förhållande, som utröntes vid Synerätten, då frågan om denna bros anläggning först pröfvades, nemligen att af de 25 socknar, som skulle deltaga i anläggningskostnaden, förklarade endast två sig hafva väsendtlig nytta af bron, men de öfriga 23 förklarade, att de ej hade någon nytta deraf.

Vidare har under granskning af denna fråga framgått, att det första förslag till brobyggnad vid Vessige, som upprättades af ingenjören Barklind, slutade med ett belopp af 18,000 kronor. Sedermera upprättades ett nytt förslag, som gick ut på att bron skulle byggas af jern med starka brofästen af sten och som slutade på 65,000 kronor. Det var sedan detta förslag uppgjorts, som häraderna ålades att bygga bron. Deröfver fördes klagan, som fullföljdes till Kongl. Maj:t, hvilken faststälde skyldighet för häraderna att bygga denna bro, när Riksdagen beviljade ett anslag, motsvarande hälften af byggnadskostnaden. Det är härvid att märka, att uti Kongl. Maj:ts utslag medgafs, att i fall häraderna inlöste en bro vid Råfvigefors, som ligger $\frac{3}{4}$ mil upp åt Ätra ån och jemväl ordnade färjeinrättningen vid Vessige så, att den kunde från begge sidor oafbrutet begagnas, skulle häraderna vara befriade från den nya broanläggningen. Af detta medgivande är man väl berättigad draga den slutsats, att behovet af bro öfver Ätran skulle, om icke lika väl som genom en bro vid Vessige, dock vara tillfredsstäldt om häraderna inköpte bron vid Råfvigefors. En viss tid utsattes af Kongl. Maj:t, inom hvilken denna bro skulle inköpas. Under tiden gingo häraderna in till Kongl. Maj:t med begäran att få expropriera mark på båda sidor om ån för uppförande af byggnader för en färjeinrättning. Detta nekades; men emellertid försummade häraderna att köpa bron vid Råfvigefors. Om denna underlåtenhet härledde sig från Kongl. Maj:ts afslag på nyssnämnda begäran eller från ren försumlighet, framgår icke af handlingarne, men sedermera har inträffat att bron vid Råfvigefors blifvit och för närvarande är inköpt af dem, som ålades att bygga bron vid Vessige. Att så är förhållandet har för mig blifvit konstateradt af en ledamot utaf Stats-Utskottet. Den åtgärd, som skulle befria häraderna från skyldighet till brobyggnad vid Vessige, har således, hvad rörer inköpet af bron vid Råfvigefors, blifvit af dem fullgjordt, och om man äfven måste erkänna, att häraderna begått en försumlighet, då de icke stält sig Kongl. Maj:ts utslag till efterrättelse, så torde man dock kunna vara ense om, att, derest trafikens behof kunna tillfreds-

ställas genom inköp af bron vid Råfvigefors inom den af Kongl. Maj:t föreskrifna tid, så måste behovet nu vara fylldt, ehuru inköpet skett några år senare.

För öfrigt har blifvit framhållet såsom ett skäl för i fråga varande broanläggning, att den skulle uti väsendtlig mån lätta traktens samfärdsel med Torups station vid Halmstad—Jönköpings-jernvägen. Jag tror visserligen, att den skulle göra det, så vida en ny väg blefve upptagen, men så som vägen för närvarande löper, har det varit för mig omöjligt att, efter en uträkning på kartan, kunna inse, att ett sådant förhållande nu genast skulle komma att inträffa. På resekartan står ej att det skjutsas från Ljungby öfver Vessige till Sjönevad. Trafiken utefter kusten, dels från Morup dels från Risen och Ljungby, torde öfver Falkenberg och Qvibille komma att söka jernvägen i Drahered; dit från Morup är 5 mil och från Ljungby $5\frac{3}{8}$ mil. Den trafik deremot, som längre in i landet kommer till Vägknuten i Röinge, har stora vägen öfver Normanstorp, Gunnarp och Krogsred till Torup, $5\frac{3}{8}$ mil. Hvarken från Röinge eller Ljungby finnes på kartan direkt väg till Sjönevad utsatt, men det torde från Ljungby öfver Vessige dit vara lika långt som från Röinge öfver Råfvigefors till Sjönevad; men från Sjönevad är ena vägen från Krogsred till Torup $3\frac{5}{8}$ mil och från Sjönevad öfver Slöinge och Qvibille till Drahered $4\frac{3}{8}$ mil.

Den redogörelse, jag nu lemnat, torde, ehuru icke särdeles intressant, i alla fall bevisa, att Utskottet sökt egna denna fråga en temlig noggrann pröfning, och Utskottet har kommit till den uppfattning att i fråga varande bro icke kan ega någon särdeles stor betydelse för trakten, utan att det snart sagdt skulle vara en orättvisa af Riksdagen att, tvinga dessa härader, inom hvilka endast två socknar af tjugofem förklarar sig hafva nytta af företaget, att bygga en jernbro för att sammanbinda två mindre vägar, helst då kostnaden för bron skulle belöpa sig, enligt det först uppgjorda förslaget för en mindre solid bro än den i fråga varande, till 18,000 kronor och, enligt det senare förslaget, till 25,000 kronor. Efter den redogörelse jag nu tagit mig friheten att lemna, tror jag icke att Kammaren skall finna underligt af Utskottet att afstyrka bifall till den föreliggande Kongl. propositionen, och för min del får jag, på de skäl som jag nu framställt, anhålla om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Statsrådet Friherre Alströmer: Till det afseende, Kammaren dervid kan behaga fästa, ber jag, som under 10 år vistats i den trakt, der i fråga varande bro skulle anläggas, att få vitsorda så väl nyttan som nödvändigheten af densamma. I första rummet vill jag då, med anledning af Herr Ekmans yttrande nämna, att den väg, som skulle leda öfver Vessige bro, är en mycket befarad stor landsväg. Den väg deremot, som går öfver bron vid Råfvigefors, är en sockenväg, både obetydligt trafikerad och af så usel beskaffenhet, att den endast med svårighet kan befaras till och med af mindre bondkärror. Strax invid bron

Statsbidrag
till bro öfver
Ätran.
(Forts.)

Statsbidrag
till bro öfver
Åtraån.
(Forts.)

förefinnes en så brant backe, att jag knappt sett någon brantare, och sjelfva bron kan ej öfverköras med större lass. Huru vida den nu blifvit inlöst och undergått reparation känner jag icke, men säkert är, att för den stora trafik, som har sin väg öfver Vessige, är omvägen öfver Råfvigefors betydlig — efter hvad jag hört uppgifvas $\frac{3}{4}$ mil. För öfrigt är det just bron vid Råfvigefors, som vilseledt hela frågan. Man har sagt, att så många af de socknar, hvilka borde deltaga i brobyggnad vid Vessige, motsatt sig företaget. Förhållandet är, att dessa socknar, jemte åtskilliga andra byggt den lilla bron vid Råfvigefors och vilja hafva kostnaden derfor betald. De motsätta sig därför en broanläggning vid Vessige och finna fördelaktigare att taga höga bropenningar vid Råfvigefors. Frågan om bro vid Vessige har år efter år nära nog blifvit en lifsfråga för trakten. Den betydliga kommunikationen vid Vessige är ofta afbruten om vintern; om sommaren besörjes den medelst färja. Utefter hela Åtraån från smålandsgränsen till Falkenberg finnas endast broar vid sistnämnda ställe, vid Råfvigefors och vid Gunnarp. Under sådana förhållanden tror jag det vara högst önskligt, att Kammaren gifver sitt bifall till Kongl. Maj:ts proposition, helst som kostnaden, enligt det sist uppgjorda förslaget, blir jemförelsevis billig, till följd deraf att bron skulle anläggas på ett annat ställe än förut varit afsedt.

Herr Brusewitz: Då jag ämnar yrka bifall till Kongl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet, ber jag att få anföra några skäl därför. Jag har mer än en gång passerat den väg, hvarom här är fråga, och har således varit i tillfälle att taga kännedom om förhållandena på platsen. Vägen öfver Åtraån vid Vessige är den enda stora allmänna landsväg som finnes på ett ganska betydligt afstånd, och att då der bibehålla ett så antiqveradt fort-skaffningsmedel som färja, synes mig ej riktigt. Vidare torde det vara ett skäl att nu bifalla det begärda anslaget i den omständigheten, att Halland är en bland de provinser, som hittills icke gynnats med några stora anslag för dylika ändamål. Man har här talat om, att behöfvat skulle vara afhjelpat derigenom, att bron vid Råfvigefors blifvit inköpt, men det är detsamma som om det förefunnes behof af en bro öfver Norrström, och man ville fylla denna brist genom att bygga en bro någonstädes en och en half mil härifrån. Dertill kommer att bron vid Råfvigefors ligger endast vid en häradsväg och åtminstone för ej länge sedan var af så dålig beskaffenhet, att det var med våda förenadt att fara öfver densamma. Jag tror därför att det är af ganska stort behof att få en bro öfver Åtraån, och får jag därför vördsamt yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Hammar: Då redan så många talare här hafva redogjort för förhållandena med denna brobyggnad, skulle det kanske vara öfverflödigt att jag yttrade mig, men då jag torde ega någon kännedom, kanske till och med mer än de fleste af Kammarens ledamöter, om hit hörande omständigheter, ber jag att få

lemna några upplysningar om förhållandena sådana de i verkligheten äro. Stats-Utskottet har afstyrkt Kongl. Maj:ts proposition uti i fråga varande ämne och har, efter hvad jag tror, föranledts dertill af en missuppfattning utaf de verkliga förhållandena. Stats-Utskottet har sagt, att frågan ända sedan år 1862 legat nere, och att det endast är händelsevis som den åter blifvit upptagen. Ja, man kan kalla allting en händelse om man så vill. Förhållandet är emelleitid, att det förslag, som uppgjordes 1862, slutade på en kostnadssumma af 65,000 R:dr; detta tyckte häradsboarne vara väl dyrt, men de ålades i högsta instansen, att så snart statsanslag kunde erhållas till hälften af kostnaden, tillskjuta den andra hälften eller 32,500 R:dr, dock att denna skyldighet skulle förfalla, om de brobyggnadsskyldige inom ett år inlöste den vid Räfvingefors belägna bron. En sådan inlösning egde emellertid af flera skäl aldrig rum, utan häradsboarne gingo in till Kongl. Maj:t och begärde statsanslag för en förnyad undersökning, huru vida icke, med tillgodogörande af senare tidens uppfinningar, i fråga varande bro skulle kunna byggas billigare än efter först uppgjorda förslag; för dessa ändamål erhöles äfven 400 R:dr, och med anledning deraf har Major Renner uppgjort nu varande kostnadsförslag. Det kan väl icke då kallas en händelse, att förslaget blifvit nu änyo väckt. Stats-Utskottet har likaledes stött sitt afstyrkande derpå, att häradsboarne skulle vara ålagda att betala 32,500 R:dr och att, då hela kostnaden ej uppginge till mer än 50,000 R:dr, statsanslaget icke behöfde utgå till så stort belopp som 25,000 R:dr, men dervid ber jag att få erinra derom, att domslutet var, att häradsboarne skulle tillskjuta hälften af kostnaden för brobyggnaden och att, då denna kostnad nu icke skulle uppgå till mer än 50,000 R:dr, deras bidrag således ej heller kan blifva högre än 25,000 R:dr.

Dessa äro de svaga motiv, på hvilka Stats-Utskottet stött sitt afstyrkande. Under diskussionen här i dag hafva af den ärade ledamot af Stats-Utskottet, som talat för Utskottets förslag, några andra skäl jemväl blifvit framställda, hvilka jag nu ber att få något närmare belysa. Han har bland annat sagt, att vägen vid Vessige icke vore en allmän landsväg, utan att den endast torde vara en häradsväg, då den på de kartor han sett vore utmärkt med fina streck. Förhållandet är, att i Halland finnes endast en så kallad kungsväg och det är den som går utmed kusten, alla de vägar som gå ut från eller stöta till denna äro endast så kallade häradsvägar, men befinna sig i alldeles samma ställning som allmänna landsvägen, de gå från den ena gästgifvaregården till den andra och äro till underhåll indelade på häradsboarne. Hvad särskildt beträffar den nu i fråga varande vägen, så går den från Falkenberg och Ljungby till Sjönevads gästgifvaregård, derifrån till Gunnarp och så vidare uppåt. Den är således verkligen en allmän landsväg för resande och icke alls af enskild beskaffenhet. Den ärade talaren yttrade vidare, att det endast var två socknar af tjugufem som gjort ansökan om att få denna brobyggnad till stånd; det är nog riktigt och äfven mycket natur-

Statsbidrag
till bro öfver
Ätran.
(Forts.)

Statsbidrag
till bro öfver
Åtran.
(Forts.)

ligt. De aflägsset liggande socknarne betrakta en sådan byggnad som ett onus, de få bidraga dertill, men känna ej så mycket behofvet deraf, under det att de närmast liggande äro de som mest känna olägenheten af det närvarande förhållandet och lifligast önska det afhjelpat. Om vintern är trafiken med färja vid Vessige stängd, likaledes vid höst- och vårflod. Vidare har här blifvit nämndt att man hört uppgifvas, att bron vid Råfvigefors nu skulle vara inlöst; så är äfven förhållandet, men det har icke skett af häradsboarne. Den första bro, som byggdes vid Råfvigefors, uppfördes af en enskild person; sedan bildade han ett bolag, som bestod af en del utaf häradsboarne, och det är detta bolag som nu inlöst bron, således icke samtliga brobyggnadsskyldige. Skulle nu vägen dragas öfver Råfvigefors, fordrades det derjemte att en väg af $\frac{3}{4}$ mils längd anlades på östra sidan om Åtraån och ett lika stort stycke på den andra sidan. Afståndet från Vessige till den blifvande jernvägsstationen är icke så stort som uppgifvits, så vida man ej vill begagna krokvägar att komma dit, kan det ej vara mer än $1\frac{1}{4}$ eller $1\frac{1}{2}$ mil. Visserligen finnes der nu icke någon väg anlagd färdig, men säkert är att den anlägges så fort man får en bro vid Vessige. Det är dessa upplysningar, som jag har trott mig böra lemna, till det värde Kam-maren kan behaga fästa vid dem. Det nu begärda anslaget är icke stort, och då det skulle befordra en väl behöflig lättnad i trafiken, anhåller jag vördsamt, att Kam-maren, med afslag å Utskottets hemställan, ville bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Herr vice Talmannen: Under den föregående diskussionen synes mig Kongl. Maj:ts af Utskottet åberopade utslag hafva blifvit missförstådt, och då detsamma tillkom på min föredragning, må det tillåtas mig att söka belysa detsamma. Det synes af betänkandet, att frågan om brobyggnaden och densammas öfvertagande af Årstads och Faurås härads första gången väcktes inom häradena, oaktadt den endast förordades af två bland tjugufem socknar; men att anläggningen är af vigt för allmänna trafiken framgår deraf, att såväl Konungens Befallningshafvande som Kammarkollegium ålade häradena att utföra brobyggnaden, så vida de kunde erhålla understöd af statsmedel, motsvarande hälften af den beräknade anläggningskostnaden, 65,000 R:dr. Öfver Kammarkollegii beslut anfördes besvär hos Kongl. Maj:t af de flesta socknar, som protesterat mot brobyggnaden; de klagade öfver det tryckande i att nödgas deltaga i en brobyggnad, som icke kunde vara af något värde för dem, utan endast medförde gagn för de närmast liggande socknarne. På grund häraf medgafs i Kongl. Maj:ts resolution bland annat att, derest häradena inom ett års tid tillöste sig den vid Råfvigefors uppförda bro med tillstötande väganläggningar, skulle Kammarkollegii utslag komma att förfalla, men i annat fall träda i verkställighet. Såsom af betänkandet inhemtas, förgick denna tid utan att bron vid Råfvigefors inlöstes eller anfartsvägarne på häradsboarne indelades, och följaktligen har icke någonting åstadkommits för samfärdseln

lättande, utan allt befinner sig i samma skick. Skall brobyggnaden komma till stånd, drabbar den i alla händelser tungt de 23 socknar, som icke hafva något gagn deraf utan få göra uppoffringar för att befordra den allmänna samfärdseln, och synes det mig därför både rätt och billigt, att en sådan framställning blifvit gjord af Kongl. Maj:t som den förevarande. Jag ansluter mig därför till dem som yrka, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, ville bifalla Kongl. Maj:ts förslag.

*Statsbidrag
till bro öfver
Ätran.
(Forts.)*

Herr Ekman: Jag skulle icke ännu en gång hafva tagit till ordet i denna fråga, så vida icke af ett par föregående talare så mycket framhållits ett yttrande, som förekommer i Utskottets motivering, att det nemligen, efter det denna fråga under flera år legat nere, nu varit en ren tillfällighet att den åter kommit fram. Man har sagt, att det låter säga sig om allting att det är en tillfällighet, och det må väl så vara, men jag tror, att det i detta fall är mera berättigadt än i de flesta andra. Man behöfver blott läsa Major Remmers reseberättelse, hvilken Utskottet haft att tillgå, för att derom blifva öfvertygad. Han redogör deri för sina förrättningar under året och berättar att han, då han kom till Vessige, der sammanträffade med en af de personer som mest intresserade sig för brobyggnaden, och att denne frågat honom om man icke skulle kunna bygga en bro för billigare pris än som förut beräknats; då Major Remmer svarade, att det väl numera skulle kunna göras billigare, fick han af i fråga varande person i uppdrag att utarbete ett kostnadsförslag, hvilket just är det som ligger till grund för det nu framlagda förslaget. Berättelsen nämner ingenting om, att Major Remmer var efterskrifven till Vessige, utan att han under sin resa kom dit, och under sådana omständigheter torde man vara berättigad att säga, att det var en tillfällighet som bragte frågan å bane. Vidare har det blifvit sagdt, att i Halland endast finnes en kungsväg, och att alla öfriga vägar äro häradsvägar; det är en fråga, hvarom jag hvarken kan eller vill tvista, men deremot ber jag att få säga, att vägen ifrån Falkenberg öfver Ljungby till Råfvigefors, ehuru den icke är kungsväg, likväl på den reskarta jag haft att tillgå är betecknad med ett bredt streck, hvilket deremot icke är förhållandet med vägen mellan Ljungby och Sjönevad. Detta torde åtminstone visa, att den som upprättat kartan ansåg att vägen mellan Ljungby och Sjönevad var af mindre betydelse än den andra vägen.

Slutligen har man sagt, att afståndet mellan Vessige och Torups jernvägsstation icke skulle blifva mer än $1\frac{1}{2}$ mil eller på sin höjd 2 mil, men jag ber att få erinra derom, att det för närvarande icke finnes någon väg mellan dessa båda platser, hvilket äfven medgafs af den talare, som hade ordet näst före den siste. Till dess fråga verkligen uppstår att bygga denna väg och omfattas med intresse i orten, synes mig frågan om bron icke heller af stor betydelse. Jag kan icke tillägga denna fråga så

Statsbidrag till bro öfver Åtran.
(Forts.)

stora dimensioner, som man synes vilja gifva densamma och vidhåller mitt förra yrkande om bifall till Utskottets förslag.

Herr Leijonancker: För att ådagalägga att det icke var af en så ren tillfällighet, som denna fråga åter kom före, ber jag att få upplysa derom, att detta skedde vid ett utlyst allmänt sammanträde af samtliga häradsboarne, och den person, som talade med Major Remmer och som visserligen är den mest ifrige för företaget, hade fått i uppdrag att göra detta och handlade alldeles icke på eget bevåg.

Diskussionen har så småningom nästan öfvergått till att vara en kurs i geografin, och då jag särdeles väl känner densamma uti i fråga varande fall, ber jag att äfven få lemna några upplysningar. Man reser för närvarande från Sjönevad öfver gästgifvaregårdarne Rya och Krogsered till Kinnared der närmaste jernvägsstation påträffas. Hällen äro mycket korta; jag tror ej att det är mer än 3 mil från Sjönevad till Kinnared. Men det finnes ock en genare linie af cirka $\frac{1}{2}$ mils längd, hvaraf hälften redan är försedd med allmän väg, och å den öfriga delen af linien blifver sannolikt väg äfven anlagd, då stationen vid Kinnared blifvit upplåten för trafik.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels att Kammarén, med afslag derå, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna nådiga framställning, gjordes först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, samt sedermera proposition på afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts i fråga varande nådiga framställning, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

“Den, som bifaller 10:de punkten i Stats-Utskottets utlåtande N:o 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår Kammarén punkten och bifaller Kongl. Maj:ts i fråga varande nådiga framställning.“

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 24.

Nej — 54.

11:te—15:de punkterna.

Biföllos.

Friherre von Schwerin: Då två af Banko-Utskottets ledamöter blifvit invalde i Särskildt Utskott, anhåller jag, att Kamraren behagade utse ytterligare två suppleanter i förstnämnda Utskott.

Sedan Kamraren uppå gjord proposition härtill lemnat bifall, hemställde Herr Grefven och Talmannen, att det beslutade suppleantvalet skulle anställas nästkommande Onsdag den 3 Mars; hvilket jemväl bifölls.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Herr *Meijer* till den 15 nästkommande Mars.

Anmäldes och bordlades från nedannämnda Utskott inkomna utlåtanden och memorial, nemligen från

Konstitutions-Utskottet:

N:o 3, i anledning af Kongl. Maj:ts nädiga proposition med förslag till förändrad lydelse af 80 § Regeringsformen;

N:o 4, angående väckt motion om ändring i 9 och 12 §§ Riksdags-ordningen;

Stats-Utskottet:

N:o 21, med förslag till voteringspropositioner och sammanjemkning i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut uti åtskilliga frågor rörande anslagen under Riksstatens sjette hufvudtitel;

Banko-Utskottet:

N:o 6, med förslag angående användningen af bankovinsten för år 1874;

N:o 7, med anledning af Herr Friherre J. Ericsons motion om återställande till Grosshandlaren A. F. Ericsons sterbhusdelegare af en till Riksbanken aflemnad skuldförbindelse.

Kamraren åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m.

In fidem
O. Brakel.